

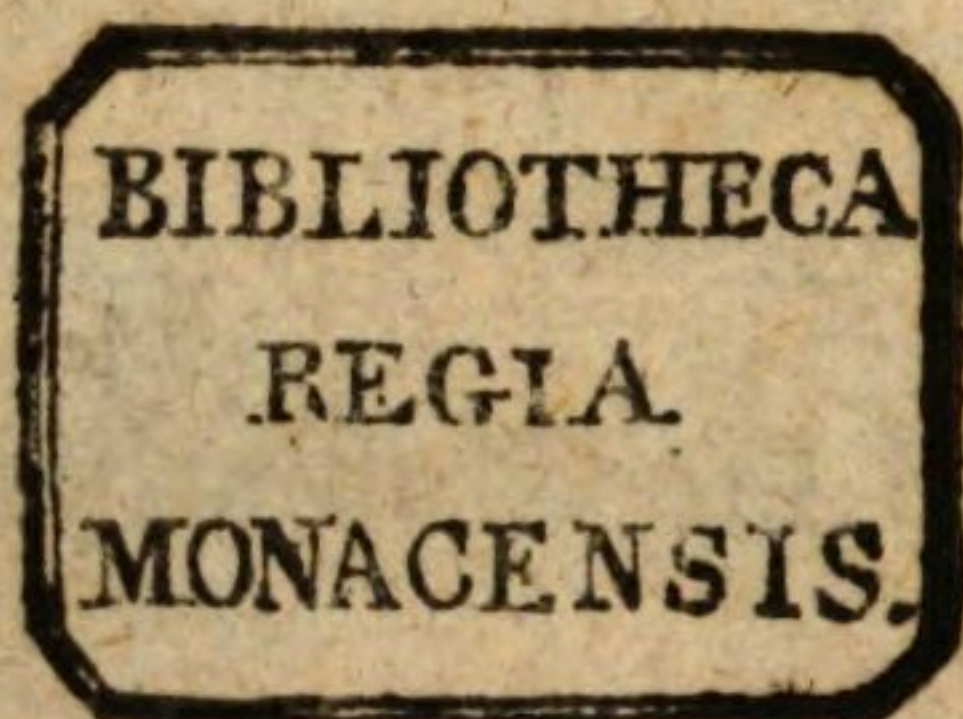
IOAN. IAC.
CHIFFLETII
PHILOSOPHI AC
MEDICI VESONTINI,

DÆDALMATVM
libri duo priores.

PARISIIS,
Apud IOANNEM RICHER, viâ Diti
Ioannis Lateranensis, sub
Arbore virescenti.

M. DC. XI.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS.

ILLVSTRISSIMO AC
REVERENDISSIMO D. D.
IOANNI DE WATTVILLE, Episco-
po & Comiti Lausanensi, sacrique
Romani Imperij Principi ; nec-
non apud Sequanos Beatę Marię
Virginis de charitate Dei, Ab-
bati.

Ioan. Iac. Chiffletius. S.

VI publicus flamen,
vel Martialis, vel
Quirinalis, sacerdotio
apud Romanos preerat
(Presul Illustrissime) is
primę nobilitatis esse
et probatę vitę debuit, tũm adcrant in-
fulę cum verbenis, anniuersaria in vela-
bro factitabat incredibili cerimonia, se-
quebatur epulare sacrificium, solemoni sta-

tutoque ritu præbebat hostias, erant ex lege
Domitia Thensæ, curricula, præcentiones,
quibus si pro religione, pro dignitate, qua
par erat morum sanctimonia diu fuisset o-
peratus, sacrorum rex creabatur, Iouis ini-
bat sacerdotia; sed ubique sua ille occulta,
non iuuisa solum, & scælesta, sed abomi-
nanda etiam delubra, in expiabili idolola-
triæ, falsique deorum cultus impietate pol-
luebat; & licet non tam sacrorum, quàm
scelerum esset Antistes, tamen illi ut regia
maiestate prædito tributa pendeantur, fru-
gum ferebantur primitiæ: At ex aris &
ordine sacerdotij, ad Episcopi solum, &
principis dignitatem virtutū tuarum gra-
dibus ascendisti. Quis igitur tibi debetur
honus (Princeps) qui Episcopatus aut Apo-
stolatus potius, ut verbum illud cum Ma-
gno Cassiodoro interpreter summum sa-
cerdotij fastigium attigisti, qui grauem
Cœnobiarchæ, Præsulis amplissimam per-
sonam sustines, qui præterquam quod illu-
strissimis, optimis fama & opinione cele-

berrimis, nobilissimisque parentibus es natus, in nobiliori genere nobilitatis triumphans, dum per te animi magnitudine excelleres, ad tantum dignitatis apicem peruenisti. Falsorum olim Deorum sacra facientes, qui nouas fruges & uina primi libabant, eorum ministros fabulati sunt veteres; te, tuique similes diuino cohonestans titulo Deus ipse, Deos nominauit; quam igitur leuitate animi, aut audacia potius, nugæ hæc meas nihil compactas, nihil coherentes, sed, ut loquitur Fabius, ueluti aquas pluuias collectas, tibi offerre audebo? Audi quæso; in rebus humanis ludit interdum Deus; Auerte parumper mentem tuam à sublimium rerum contemplatione; relaxa paulisper animum; Dædalmata sunt, opera varia, hinc fortasse gratiora; Non te auertat ab eorum lectione humilis stylus, inuitet rerum varietas, alliciat auctoris tibi, tuisque ab ortu deuinctissimi voluntas integerrima, sed præ cæteris illustrissimorum Patris & Patru tui memo-

ria illorum in Ioannem Chiffletium parentem meum medullaris, isque gratus amor; huius in illos votum seruitutis perpetuum; horum memor, novas hasce quisquilias, primitiasque litterarias, officij mei quantulumcumque specimen, quæ feriatis diebus inter legendum obuenere, à me liberius accipe, quas mihi videbor dextra collegisse manu, si te Apolline plausum vel nutum tantum accipiam. Vale, ex Maxima Sequanorum. Kalendis Aug. 1611.

Nobili viro Ioan. Iac. Chiffletio Philos. ac
Medico Vesontino fratri suo. G. Des-
poutot. I. V. D.

I*n medio cursu virtutum, & honoribus auctum
Eripuit quamuis inuida Parca Patrem.
Non tamen extinctum nomen, neq. gloria, nam in te,
Et per te, ut rursus vivere possit habet.*

Ad nobilem Ioan. Iac. Chiffletium Philos.
ac Medicum Vesont. affinem suum P.
Despoutot. I. C. V.

D*ixit Agesilaus se sculperé in ære volenti
Sculpe, sed effigiem corporis esse veto.
Nobilia animi quæ sunt monumenta requiro,
Quæis referat celebris fama perenne decus:
Tu non absimili scribis Dædalma mente,
Scilicet ingenij pagina testis erit.*

V. G. Ioan. Iac. Chiffletio, in suorum com-
mendationem Dædalmatum, Anagram-
mate gratulatur. Io. Cl. Petremand Con-
sobrinus.

IOANNES IACOBVS CHIFFLETIVS.

ET A HIC CVNCTIS AFFLVES BONIS.

S*unt bona fortune, sunt corporis; utraq. prisca
Dixere ancipiti mobilia salo.
Sole mentis opes bona sunt, siant condita mente,
Hæc tua sunt: bona sunt nobile mentis opus.*

In opus clarissimi viri Ioan. Iac. Chiffleti
Doctoris Medici. Claudius Garnerius.
I. V. D.

Dum tua Chiffleti pandis Dædalmata: quis
non

*Miretur tantas mentis & oris opes?
Desine flere patrem Burgundia nuper ademptum
Vivit: & in nato redditur ecce tibi.*

Aliud.

*Hoc, ludens, atque in iuuenili ardore, per orbem
Mittis opus, studij pignora prima tui:
O quæ speramus: si pergis scribere: tantum
Si polles iuuenis: quid facies senior?*

IOAN. IAC.
CHIFFLETII
DÆDALMATVM,
LIBER PRIMVS.

*De Medicina & nonnullis Medicorum
epithetis, variorum autorum loci.*

CAP. I.

MEDICINAM cæteris non præ-
stare disciplinis nullus asserit,
nisi qui secunda valetudine
quid optabilius esse falsò iudi-
cat, quā nihil humano generi gratia nihil
beatius: Huius rei testes luculenti sunt
antiqui, qui intempestivis suis conuiuijs
exclamari soliti erant, *O sanitas tu maximum
hominibus bonum*: Illi propterea summo iure

Ioan. Jac. Chiffletij,

magno in honore Medicos habuere, qui naturæ rerum omnium peritissimi, ægritudinibus tabescentia corpora ad auream sanitatis reducunt mediocritatem. Artem medendi Imperatoribus quoque imperare affirmat Plinius lib. 24. c. 1. eamque à Dijs inuentam testatur lib. 29. c. 1. eius etiam artifices amplissimis stipendijs Cæsares cohonestasse, idem Plinius auctor est, iisque multò maioribus, quàm Poetas & Oratores, necnon illos legatos olim fuisse, & rerum publicarum administratores ex veterum scriptis patet. Scribonius Largus hoc apertè demonstrat, dum cap. 172. dicit; *Hoc ego cum quærerem ab hospite meo legato inde misso nomine Zopyro Gordiense Medico, quid esset, pro magno munere accepi.* Erat autem legatus Cretensis insulæ, de qua antè meminit. Idem c. 120. *Cassij Medici, inquit, colice bona, multis nota propter effectus, vera hæc est, ut ab Atimeto accepi legato Tyberij Cæsaris, quia is eam solitus erat ei componere.* Plinius lib. 28. c. 3. de remedijs ex homine contra magos agens, Medici Exagonis legati mentionem facit, *Quorundam hominum tota corpora prosunt, ut ex his familijs, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos, suctuve medico, non, modico, ut in vulgar. ut optimè annotauit Ioan. Chiffletius pater meus ad Pli-*

nium Dalechamp. hoc capite) quorum è genere sunt Psylli, Marsique, & qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro, ex qua familia legatus Exagon nomine. Nec his cõtenta honoribus antiquitas, Medicos, quorum scientia rerum adeò abstrusarum reconditarumque est, diuinitate donauit; Clemens Alexādr. 4. Stromat. versus Empedoclis qui sapientum animas Deos fieri dicebat, in mediũ profert.

Εἰς ὃ τέλῳ, μᾶντεῖς τὲ καὶ ὕμνοπόλοι καὶ ἱηροὶ,
Καὶ πόροι, ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται.
Εἴνθεν ἀναβλάσκει θεοὶ. τι μῆσι φέριστοι.

Id est,

Postremo vates, & qui hymnos carmine cantant,
Et Medici in seclis hominũ terrestribus insunt,
Hinc existunt Dũ, sunt quorũ maximi honores.
Et Plato 3. de repub. de Æsculapio, ait, Si Dei filius fuit, lucri turpis auidum fuisse negabimus. Inter Medicos autem solus is diuinis dignus honoribus, qui ab Horatio dicitur, multum celer atque fidelis, Putant enim quam plurimi, sola hæc duo satis esse Medico, vt sit sedulus & fidus, his tamen scientia cum peritia est addenda, celeritas enim sæpe iugulat. Sidon. Apollinaris lib. 2. epist. 12. Medicorũ, inquit, consilia vitamus assidentũ dissidentiumq̃, qui parum docti & satis seduli languidos multos officiosissimè occidunt, de quibus intelli-

Ioan. Iac. Chiffletij,
gendi Horatiani versus. l. i. epist. 7. contra
mentem Lambini,

*Officiosaque sedulitas & opella forensis
Adducit febres & testamenta resignat.*

Intelligenda quoque de ijs præclara & salubris sententia Philippi Acarnani apud Q. Curtium, qui ægrotanti Alexandro inter alia consilia sic dicebat; *laxa paulisper animum quem sollicitudine intempestiva, amici sanè fideles, sed molestè seduli turbant*: Id autem de Medicorum turba, quæ ipsi adfidebat dictum puto, quorum varij varia consulebāt pro salute recuperāda, etiam inter amicos non Medici, ut fit in extremis illis & dubijs casibus; nam antè dixit admissos amicos pariter & Medicos fuisse Fidelitas etiam proprium Medicorū epithetum est. Vnde Curtius Philippum fidelem vocat. Sedulitas quoque in ijs requiritur. Hinc celsus. l. 3. c. 4. *Ægro assideat Medicus necesse est: sedulitatem comitari doctrina debet, sine qua magis nocet quam proficit,*

*Ignari Medici demit Medicina salutem
Dum prodesse putat, semper obesse solet.*

Quot modis & qua de causa veteres vina temperarent, eorumque vim minuerent.

CAP. II.

Quatuor precipuè artibus inuenio veteres vini vires fregisse, & temperasse, quarum prima & nulli non cognita fuit per aquæ admixtionem, quod factitatum fuisse nemo dubitat, sanitatis potiùs, quàm luxuriæ causa, ne scilicet quibus aliquo modo essent infirma viscera, vis & impetus meracioris vini prosterneret, aut ne diuina meliorque nostri pars, acrioribus meri fumis impetita, & vt in ebrijs cernitur obruta, furore agitaretur & insania, eaque (quod horrendum est) voluntaria: Nolo autem hic proportionem aquæ ad vinum pro varietate vinorum, bibentiumque, & pro temporū natura multiformes referre, quando luculentissimè de his egit Mercurial. i. variar. lect. cap. 18. Secunda vini temperandi ratio erat per mellis commixtionem, vnde *vina malsa* dicebantur, quandoque etiam *condita*, vt scribit Celsus Aurel. 5. Chronic. i. si. hic vsus fuit frequentissi-

Ioan. Iac. Chiffletij,

mus ijs, qui fortia nimis & austeram vina
ferre non poterant; leuabatur autem au-
steritas & cruditas in vino, mellis permix-
tione, cui & accedebat in potu suauitas
palato, vnde Plinius l. 22. c. 24. de sententia
Varronis scripsit *portionem regiam esse mul-
sam; & ab eius usu morbum regium appellatum.*
Horat. 2. serm. 4.

Ausidius forti miscebat mella falerno.

Igitur mel, austeritatis præcipuè & crudi-
tatis emendandæ gratia, postea suauitatis,
vino accessit; Virg. 4. Georg.

*Dulcia mella premes, nectantum dulcia quantum
Et liquida, & durum Bacchi dormitura sapore.*

Hodie Anglia ferè tota, & aliæ nationes,
loco mellis, poriones vini saccharo con-
diunt, quod solemne fuisse accepi Eras-
mo, vt corporis infirmitatē ac languorem
studijs & senio contractum portione ea re-
stauraret, celebri Pollionis Romuli apud
Plinium l. 22. c. 24. exemplo, qui hoc ipsum
iam antè Democrito authore, apud Athe-
næum, l. 2. c. 3. didicerat; eademque arte
Telephus Grammaticus apud Galenum
5. de tuenda valetudine 4. fertur vitam ad
centum annos prorogasse. Vlpianus in ti-
tulo de oleo, tritrico & vino legato, mul-
sum ab Oenomelite manifestè distinguit,
cū scribit, illud vini nomine non conti-

neri, hoc contrà nisi testatoris mens aliter sensit; sed revera Plinio & multis alijs scriptoribus, hæ appellationes confunduntur. Tertius modus castrandi vina erat per saccationem, nam *saccare vina* dixerunt veteres, pro eo, quòd est *sacco percolare*; vetus Glossar. Claud. Puteani *saccat ὀλίγη*: Ter-
 tulianus dixit *defacare senectutem vini*; Seneca 4. natural. quæst. cap. 13. *vina diffundere veterana*. Horatius de his intellexit, cū scripsit 2. sermonum 4.

---- *At illa*

Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Cicero 2. de finibus, sacculorum meminit quibus cum niue vina attenuabantur & liquidiora fiebant, qui tamen locus antè deprauatus, postea sagaciter restitutus est à Paulo Manutio. Huius artificij, sæpè memor Plinius lib. 14. cap. 22. l. 15. c. 29. l. 19. c. 4. l. 20. c. 17. & 23. c. 1. Cur autem sic percolarentur, tres inuenio causas; nam vel sola percolabantur per saccum linteum, addita aliquando polenta, vt notat Plinius l. 24. c. 1. vel cum niue, vel cum odoribus, aut alijs mixturis ad sanitatem & alias utilitates corporis. Seneca 4. naturalium quæst. 13. *non cõtenti vina diffundere veterana, & per sapes etatesque disponere*: Si sola, vt paulatim odor seu vis illa vini, stillando,

Ioan. Iac. Chiffletij,

expiraret, deindè vt crassities & fæculentia vini secerneretur, liquidiorque potus fieret, vndè & *vina liquare* scripsit poëta: Si cum niue, vt tertium quoque accederet, nimirum refrigeratio vini, & quartum si placet, virium vini generosi non levis diminutio, propter delicatam illam aquarum coelestium spumæ permixtionem. Plinius lib. 14. c. 22. vsum vini saccati videtur totum imputare gulæ & Apiciorum intemperantiæ, qui vt plus capiant, sacco frangunt vires; quæ disputatio pulcherrimè tractata est apud Plutarchum 6. symp 7. Quarta ratio indicata est ab Horatio 2. serm. 4. his versibus,

*Massica si cælo supponas vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus.*

De qua Athenæus lib. 1. dipnos. c. 30. cuius verba iam à Lambino relata non pigebit subiungere, quia non satis ab eo fideliter reddita, nec rectè intellecta sunt. *Facienda verò sunt ea vina ad certum quoddam tempus, & sub aperto loco exponenda, vt vis eorum multa evanescat exhalatione.* Existimat autè Lambinus aliud dici à Catio Gastrologo, in quo fallitur meo iudicio, neque diuersa tradunt Catius & Athenæus, nisi quòd Catius duo commoda enumerat, nimirum defæ-

cationem vini & odoris seu virium diminutionem; Athenæus, postremum solum posuit: Huius quarti modi eadem est ratio, quæ de saccato vino dicta fuit, scilicet ut vires seu odor (quem eleganter Lucretius l. 3. *Florem Bacchi* dixit,) minueretur & defæcetur. Postremâ tamen hæc ratio minùs demit odoris, seu animæ vini, ut ex versibus relatis ab Horatio clarum est; liberum enim est quantum voles sub Dio relinquere, & cum videbitur auferre: Saccata autem necesse est ex toto transcolari, singulasque ferè guttas vini, aëris cōtactu vitari & debilitari. Quòd autem tempus fuerit illud, quo Athenæus scribit esse paranda illa vina, & cœlo supponēda sereno, nullus author prodidit. Existimo tamen factum id vrgēte hyeme ab antiquis, quo tempore Virgilius ait, *Iam mollia esse vina*, cum scribit i. Georg.

Tunc agni pingues & tunc mollissima vina.

Seruius enim, mollia vina dici ait, quæ sunt austeritatis expertia & defæcata. Hi sunt quatuor modi temperandi & excastrandi vina præcipuè, quibus & alios annumerari posse non dubito, propter variam & multiformem veterum artem in condiendis vinis, de qua Plinius l. 14. c. 19. & 20. Alijque multi; quæ omnia hoc loco nolo persequi,

Ioan. Iac. Chiffletij,
nam mihi videor præcipua attigisse.

*Fumus è lignis combustis varius, eius
effectuum causæ variæ.*

C A P. III.

Ignium proprietates varias esse non est
dubium si quis obseruet plæraque de ijs
relata apud Authores, quale est quod an-
notat Matthiolus de Genistæ cremijs suc-
censis, quorum figulis potior vsus & com-
mendatior in excoquendis suis maiolicis,
eorumque nitore seruando, quàm reli-
quarum materierum. Cardanus lib. 17. de
his multa, nescio quam subtiliter, tradit,
cuius historiæ hanc addit Scaliger, exercit
328. ex libris sufflatorijs carbones iuniperi
aptos esse igni anno conseruando, imò, ex
Chymistarum longa obseruatione eos vo-
cat penè immortales, quernos verò vali-
dos; salignos imbecilles; abiegnos penè
nullos, in Theoph. comm. de causis plant.
1.3.c.1. Galenus 7. meth. mel decoquit su-
per prunas ex quercu & vite in frigidior
ventriculo curādo, & Trallian. lib. 8. c. 8.
lac coquit ad dysenteriam ex igne è lignis
quernis siccis. Sed quoniam tales effectus,

non igni, sed potiùs materiæ, quæ comburitur adscribi debent, dignum est disquisitione inter cætera hoc vnum præcipuè, cur carbonum vis & fumus, si in angusto coërceatur, solet caput impetere, idque ita grauare vt multi eo ferantur exanimati: Sic, de Q. Catulo, Velleius Paterculus. l. 2. cum, ait, ad mortem conquireretur, conclusit se loco nuper calce arenaque perpolito, illatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio inuidorum, obijt. Et in Chronicis D. Hieronimi, de Iouiano imperatore, qui Iuliano successit. Iouianus, ait, cruditate, siue odore prunarum, quas nimias adoleri iusserat, moritur. Ammianus Marcell. lib. 25. idem ferè, addit tamen *recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequiuisse, vel extuberato capite perijsse, succensione prunarum immensa, aut certè ex colluione ciborum auida, cruditate distentum*: Idem Eutropius in fi. Breuiarij: Tres autem hæ causæ potuerunt concurrere ad enecandû Iouianum, quamquam & vna sola idonea erat ipsum suffocare. Erasistratus apud Gal. lib. de vtilitate respir. c. 4. & 7. de vsu part. 8. existimabat tantam esse huius halitus, qui è carbonibus prouenit tenuitatem, vt cum nec his refrigerari possunt spiritus, nec restaurari, (quia

præ tenuitate contineri non possunt) necesse sit hominem destitutum hoc pabulo deficere. Quàm sententiam videtur secutus Lucretius 6. de natura. Vbi de his ait,

*Carbonumque grauis vis, atque odor insinuat
Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepi-
mus ante.*

Verba enim (*quam facile*) arguunt effectum illum tenuitati attribui, & quæ postea sequuntur de usu aquæ: id enim vult videri velle Lucretius, frigiditate aquæ densari & arctari vias ac ductus cerebri, sicque non ita facile quantumuis tenuibus fumis impleri ventriculos, aut si ampleantur, difficulter obstructis viis dissipari. Galenus tamen loc. citato, & 2. aphor. 41. hanc sententiam improbat, eosque effectus reducit ad proprietatem occultam aëris huius, vel illius; sed si alia ratio quærenda sit de carbonum tetrīs vaporibus, eam cum doctis viris referrem potius ad crassitiem vaporis & fumi, quàm tenuitatem, vt fecit Erasistratus. 1. Carbonum parandorum modus omnibus notus; antequam enim perfectè vrantur, solent terra operiri, atque ita crasso & terreo quodam vapore farciri, qui dum rursus incēduntur, crassa illa humiditas statim cerebrum opplet, sicque suffocatis & conclusis intus spiriti-

bus, necesse est hominem aëre, pabulo spirituum destitutum, necari: Ab his crassiss & humidis halitibus facilior perferuntur noxa cum locus angustus est, quia ambiens aër facillimè alteratur ac incallescit, quo calente pori totius corporis patentiores sunt ad excipiendum habitum illum, propter quòd fortasse profuerit aquam presumere, vt monet Lucretius, non quia attenuatos spiritus contineat, sed quia occlusis vijs fumo aditum impediat ad cerebri partes; ad quem sensum etiam Lucretij sententia potest reduci. Tribus autè modis occurritur huic malo, primò præparatis carbonibus vt docet Cassius; 2. præsumpta aqua vt Lucretius; 3. vomitu & agitatione, vt Iulianus imperator, qui de seipso ait, *Cùm hyems inualesceret, atque in dies fieret vehemèntior, ne tùm quidè famulis meis permissi, vt domicilium calfacerent, veritus ne humorem qui in parietibus erat commouerem, itaque accensum ignem & candentes aliquot carbones inferri iussi, & reliqua; vbi ait, dum grauaretur iussisse Medicum ipsum euomere quicquid cibi in ventriculo contineretur, quo facto leuatus est, non alia ratione nisi quia spiritus consopiti, & penè suffocati, vehementi agitatione facta per vomitum excitantur, viasque ab illis crassis vaporibus*

Joan. Iac. Chiffletij,
bus obstructas aperiunt; sic ea euasit arte
Iulianus, cuius successor Iouianus simili
genere periculi extinctus est.

*Quid Ictus sanguinis, Ictus fulminis,
Apoplexia etiam à sanguine.*

C A P. IIII.

EVtropius lib. 8. breuiarij de M. Anto-
nino Vero hæc ait, *Obijt tamen in Venetia
cum à Concordia ciuitate, Altinum proficisceretur,
& cum fratre in vehiculo sederet, subito sanguine
ictus, casu morbi, quem Græci ἀπόπληξι vocant,
&c.* Sextus Victor idem ferè de eodem,
*Ictu sanguinis quem Græci morbum ἀπόπληξι
vocant, &c.* Et Capitolinus apertè ait. *L.
Verum apoplexia in itinere correptum fuisse, cui
præcipuum remedium fuit detractio sanguinis.*
Clariùs, Paulus Orosius lib. 7. c. 32. de Va-
lentiniano, *subita effusione sanguinis, quæ Græcè
ἀπόπληξι vocatur, suffocatus & mortuus est.*
Ioan. Chiffletius pater meus, vt patet ex
ipsius obseruationibus, anno 1600. vidit
in Domina D. de Lessey, ex ictu sanguinis
ventriculos cerebri sanguine fardos, vnde
in quatuor horis mortua est; talem exitum

ei dudum prædixerat, quia sectionē venæ recusabat; eodem tempore D. Baro à Beuois, eodem modò mortuus est, & secto capite talis repertus. Quid tamen per Ictū sanguinis intelligēdum sit, non sine causa aliqua disceptatur ab aliquibus, maximè cum Medicorum nullus tam inter Græcos quam Latinos denominationem hanc expresserit. Adde quòd Apoplexiæ causa rarò sanguini tribuitur; Imò Doctiss. Fernelius negavit, aut à sanguine, aut melancholia apoplexiam excitari, sed à sola pituita, contra Galeni & veterum placita. Quæ dubitationes tollentur facillimè, si primò statuamus falsam & contra veterū scripta prolatam opinionem Fernelii, quæ negat ex sanguine Apoplexiam posse concitari, vel eo maximè argumento, quia verisimile est etiam in cerebro posse eam sanguinis crassi & viscidī copiam reperiri, quæ subita facta è venis eruptione, ventriculos cerebri oppleat, spirituumque ex corde in cerebrum influentium sinus repente obstruat, aut coarctet; Hoc autem indicat sanatio; Celsus enim l. 3. c. 26. & 27. hanc affectionem curat sanguinis detractione; habet etiam aliquid ponderis autorum relatorum mentio, qui hunc affectum sanguini tribuunt; Galenus apertis-

Ioan Iac. Chiffletij,

simè ait lib. de curandi ratione per sang:
miss.c.s. apoplexias, à sanguine in princi-
pium animantis confertim irruente, pro-
uenire. Itaque si fateamur à sanguine fieri
apoplexias, cum duplici ratione fiant, vel
à fulmine, vel morbo, non ineleganter
illas cum Celso *Ictum fulminis*, has *Ictum
sanguinis* appellabimus, vt *Ictus* explicet
Græcam vocem ἀποπληξιν, reliquæ voces
differentiam faciant causarum huius affe-
ctionis, vt fulminis nomine omnem vio-
lentam causam externam intelligamus:
per sanguinem vero, etiam quemlibet hu-
morem in corpore nostro contentum, qui
huiusmodi passionem possit inducere.

*Conuitia in Medicos unde nata: Celsi,
Plinij, Tertulliani loci illustrati. Item
de honore Medicorum.*

C A P. V.

NVlla est ars, quæ aut præstantia maior
fit, aut (quod est præstantiæ signum
pulcherrimū) inuidencia & conuitijs plu-
ribus impetatur, ipsa Medicina; De cuius
magnitudine & laudibus, nolo hic multa
adhuc

adhuc confessa omnibus & sepè ab alijs repetere, sed mihi satis esse hoc loco existimauero, si verissimas causas proferam, quibus immerètes & innocentissimi eius professores, sæpius & vrbibus eiekti sunt, & conuitijs indignissimè infamati magna ingratissimorum hominum & Herculè ridenda audacia, qui ea plærunque damnant, per quæ salus ipsis & vita conseruatur ac redditur: Clarissimos habeo auctores qui huiusmodi abominatos spiritus represserint, dum necessariam aliquando seuitiam & crudelitatem in operationibus medicis, ignorata vtilitate damnarunt, sinè qua tamen neque consistere sani, neque sine perpetuis cruciatibus ægroti vitā degere potuerunt, de quibus sic eruditissimè magnus Tertullianus in scorpiaco seu aduersus Gnosticos. *Nam & medicinæ presidium plures qui refugiunt, plures stulti, plures timidi, & male verecundi. Et est planè quasi seuitia medicina de scalpello, deque canterio, de sinapis incendio; non tamen secari, inuri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores viles adfert, nec quia tantummodo contristat, recusabitur, sed quia necessario contristat, adhibebitur. Horrorem operis fructus excusat: V lulans denique ille & gemens & mugiens inter manus Medici, postmodum easdem mercede cumulabitur*

Joan. Iac. Chiffletij,

*& artifices optimas predicabit, & saevas iam negabit. Et paulo post. Sed Medicum quoque miraberis etiam in illo, quod pares ferme adhibet qualitates medelarum aduersus qualitates quere-
larum cum quasi de peruerso auxiliatur, per ea subueniens per quae laboratur; Nam & calores caloribus amplius onerando compescit, & ardores potius siti macerando restringit, & fellis excessus amaris quibusque potionibus colligit, & sanguinis fluxus defusa in super venula reuocat. Hoc totum eodem pene sensu ex Platonis Gorgia in fine, in illa coram pueris medici & coci disceptatione sumptum relatum est à Cydonio in oratione de cōtemnenda morte, his verbis. Quid enim vetat Medicos quoque ijdem rationibus criminari, qui corporibus non aliter succurrunt, quam cogendis aegrotis, ut res insuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Quibus eo quod hoc modo nobis molesti sunt & magnas mercedes pendimus & debere illis cum nosmetipsi, tum ij quibus curæ sumus predicamus; Quibus si ad solam voluptatem omnia referri oportet, quinam inimiciores appellari deberent? verum mea quidem sententia res bonæ atque malæ, non dolore & voluptate sed utilitate & noxa sunt iudicandæ. Hæc, quam ex his authoribus profero, prima ac præcipua causa est, cur tantopere veteres in Medicos sæuierint, Quod Plinius in*

illa tam affectata contra Medicos peroratione, quam M. Catonis autoritate acrius profert. lib. 29. cap. 1. non potuit non fateri, dum scribit nomen *Carnificis* in Medicum Archagathum à *seuitia vrendi secandique* transisse: Similique de causa dicitur à Celso lib. 3. c. 4. Asclepiades, quia in morborum principijs, luce, vigilia, siti ingenti, maceret ægros, *tortoris* vicem exhibuisse; Æquius fortè idem Celsus in præf. Herophilum veteresque viuorum hominum profectores *Latrocinantes* appellauit, quam vocem vt asperiores, quidam veterum codicum ope immutarunt, sibi nimium blandientes, leguntque eo loci *Lancinantes* non *Latrocinantes*. Prudētius Perist. Hymno 10. dicit *Lancinatores*,

*Sed quid macellum pingue puluinarium,
Quid maximorum lancinantes gregum,
Euiscerata carne crudeos criminor?*

Potest legi *Laniantes* quod idem est cum *Lancinantes*. Idem Prudentius paulo ante.

Horretis omnes hæc carnificum manus.

Num mitiores sunt manus medentium,

Laniena quando seuit Hypocratica?

Viuum secatur viscus, & recens cruor

Scalpella tingit, dum putredo abraditur.

Tertulianus libro de anima scribens de eodem Herophilo eum *lanium* vocat, He-

Ioan. Iac. Chiffletij,

rophilus ille medicus aut lanius, qui sexcentos ex-
secuit ut naturam scrutaretur, qui hominem odit
ut noscer, nescio an omnia interna eius liquido ex-
ploravit, ipsa morte mutante quæ vixerant, &
morte non simplici, sed ipsa inter artificia exsecutio-
nis. Eodem tamen libro idem Tertulianus
vulgatam Celsi lectionem pulchrè tuetur,
dum loquens de extractione viui foetus,
scribit his verbis, Atquin & in ipso adhuc utero
infans trucidatur necessaria crudelitate, cum in
exitu obliquatus denegat partum, matricida ni-
moriturus: itaque & inter arma medicorum &
organa est, quo prius patefcere secreta coguntur
tortili tēperamento, cum annulo cultrato, quo intus
membra cæduntur anxio arbitrio cum habeta
unco quo totum pecus attrahitur violento puerpe-
rio; est etiam æneum spiculum quo iugulatio ipsa
dirigitur cæo latrocinio, ἐμβρυοκῆντρον appellant de
infanticidij officio utique viuētis infantis perem-
ptoriam; Hoc & Hippocrates habuit, & Ascle-
piades, & Erasistratus, & viuorum quoque pro-
sector Herophilus, & mitior ipse Soranus, certi
animal esse conceptum, atque ita miserati infeli-
cissimæ huiusmodi infantie, ut prius occidatur, ne
viva lanietur. Hæc est igitur illa sceleris ne-
cessitas per quam latrocinantes dicti sunt vi-
uorum corporū prosectores. De Comico
autem illo Aristophane, qui Medicos, ὀφθαλμο-
κόποις, appellat nulla ratio aut causa quæ

renda est, quia scimus veteres comicos ad omnem licentiam profusos, non solum Medicinam, sed & optimas quasque disciplinas, impuro sæpe ore lacerasse, vti etiamnum vulgus his versibus facit.

Causidicis, erebo, fisco, fas viuere raptō est:

Militibus, Medicis, tortori, impune necare:

Mentiri Astrologis, pictoribus atque poëtis.

Nolim tamen hic negare, multa perperam & cōtra artis præcepta ab imperitis sæpius committi, quorum tamen culpa non est transferenda in ipsam artem & bonos artifices, quibus honos potius habendus, vt Tullius in epistolis, *Curavi*, inquit, *vt Medico honos habeatur*. Et D. Augustini Epist. 54. *Nam plerique nec Medico volunt reddere honorem suum nec operario mercedem*. Diuus Hieronimus in Math. 1. 2, *Honor*, ait, *in scripturis non tantum in salutationibus & officiis deferendis, quantum in elemosynis, ac munerum oblatione sentitur, Honora*, inquit *Apostolus viduas*; Et illud in sacris *Honora Medicum*. Quod tamen de mercede nō debet intelligi, dixit enim Medicorum princeps Hippocrates in suo iuramento, ἀνὲν μισθῷ. *sine mercede*. Eleganter de Medicorum mercede Seneca 6. de benefic. c. 15. *Isto modo*, inquit, *ne Medico quidem debere te nisi mercedulam dices, nec præceptor, quia aliquid numeraueris; Atqui omnium horum*

Ioan. Iac. Chiffletij,

apud nos magna charitas, magna reuerentia est,
Aduersus hoc respondetur, quedam pluris esse quā
emuntur. Emis à Medico rem inestimabilem, vi-
tam ac valetudinem bonam, à bonarum artium
preceptore studia liberalia & animi cultum; ita-
que his non rei pretium, sed opere soluitur, quod
deserviunt, quod à rebus suis auocati, nobis vacāt,
mercedem non meriti, sed occupationis suae, ferunt.

Quid D. Hieronimus intellexit per vin-
cula Hippocratis.

CAP. VI.

Hieronimus Epist. lib. 3. in epistola ad
Riparium *testimonijs*, inquit, *scripturarū*,
quasi vinculis Hippocratis voluit ligare furiosum
vt & alibi: eo nomine non est quod quis se
torqueat in Hippocratis libris euoluendis,
essetnè aliqua peculiaris vinculorum ratio
ab eo posita; vtcumque enim ligentur fu-
riosi, perinde est: Ergo vincula Hippocra-
tis dixit, pro quouis vinculi genere, quo iu-
bente Medico alligantur Phrenetici; Hip-
pocratis nomē vsurpat per excellentiā pro
quouis Medico. D. Augustinus. epist. 50.
Molestus est enim & medicus furenti Phreneti-

co, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste
cadendo, sed ambo diligendo; si autem illos ne-
gligant, & perire permittant: ista potius mansue-
tudo falsa, crudelis est.

Caligæ veteribus Romanis & Grecis raro
usitata, & quando. Quid fasciæ, &
λαμπάδιον.

CAP. VII.

VEteres Romanos abstinuisse caligis,
quibus tibiae tegerent, non solum ex
Historicis & alijs scriptoribus, è quorum
lectione id colligitur, sed, quod est in hoc
genere certissimum probationis signum,
ex ipsis antiquis statuis, quæ hodie Romæ
& alibi visuntur, manifestum est; Quo te-
stimonio solo iam olim fultus est, in Plinij
secundi contra Ciceronem contumeliam,
Fabius. lib. vndecimi cap. vlt. cum scribit
falsum esse quod de Cicerone dicebat
Plinius, ipsum ad calceos usque demisisse togam
velandarum varicum gratia, ex quibus verbis
colligitur, nudis tibijs sæpius Romanos
processisse: necessitas tamen concessit
multis fasciarum seu caligarum usum, ut

Ioan Iac. Chiffletij,

militibus propter iniurias armorum; vt venatoribus propter spinarum & agrestium herbarum occursum, de quibus Galenus meminit initio libri de fascijs, vnde & milites gregarij olim dicti caligati, vt ægrotis, de quibus fabius loco citato, cum scribit, *Palliolum sicut fascias quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta sola excusare potest valetudo*, propter scilicet externi aeris appulsum, aut morbo aliquo deformium partium tegendarum gratia. Similis est ferè locus apud Senecam 4. natur. quæst. vlt. *Videbis inquam quosdam graciles & palliolo focalique circumdatos, pallentes & ægros, non sorbere solum niuem, sed etiam esse, & frustra eius in cyphos suos deycere.* Fasciarum meminit Horatius 2. sermonum 3.

---- *Ponas insignia morbi,*

Fasciolas, cubital, focalia &c.

vbi Lambinus fasciolas putat intelligi *Γανvίας* græcorum, quod non displicet, si modo eò loco apud Horatium eas *Γανvίας* intelligamus, non quibus coronæ præligarentur, sed quibus ægrotantes, aut molles & delicati pro caligis vterentur, quod Quintilianus loco. citato bellè expressit, huic enim *fasciæ* seu *fasciolar* nomen, ad crurium vestitum transiisse puto, quia sæpius quijs vterentur, linteas aut laneas fascias

cruribus circumuoluerent, eodem modo, quo in vulneratis fieri solet, de quarum differentijs multa apud Galenum initio libri de fasciis; multa quoque de fasciarum usu & differentijs doctè scripsit Hieronimus Magius lib.3. Miscell c.3.

λαμπάδιον de quo Pollux lib.10. cap. 31. & Aristophanes existimo fuisse veteribus medicis fasciæ cuiusdam genus, qua in luxationibus aut fracturis vterentur, ideò fortasse sic appellatum, quia sicut in lampadibus duo precipua sunt, calor & pingue, quo fouetur, sic in huiusmodi fracturis aut luxationibus comitantur sæpe inflammationes, quæ solent vnguētis, ceratis emplastris, leniri & veluti foueri, ijs scilicet imbuta fascia, sic enim præcipit Celsus lib.8. cap.10. vbi de fracturis curandis. *Fomentum aquæ calidæ dum inflammatio est, liberale; cum ea desijt modicum: Tum etiam longior vltioribus è liquido cerato membris, & mollis tamen vntio, Paulo post. Pluribus tantummodo & latioribus fascijs opus est, ingerendumque subito in eas est calidum oleum, & vinum, magisque in principio fame vtendo, vulnus calida aqua fouendum, frigusque omni ratione vitandum est, &c.* Et quoniam Aristophanes hanc curandi rationem in talo luxato, fortè & fracto, videtur è veterum Medicorum libris

Ioan. Iac. Chiffletij,
sumptam attigisse, versus eius proferam.

Aquam, aquam in ollula calcafacite

Lintea ceratum preparate,

Opera lanifica, fasciam circa talum,

Vir vulneratus est vallo persaltans fossam,

Et talus luxatus erubuit,

Et caput fregit circa lapidem cadens.

Existimo autem, si liceat in leuibus coniectari, transisse lampadij appellationem, in eas mulieres, quę se vnguentis & odoribus proluunt, faciesque suas, quales plærunque sunt Meretrices apud Comicos, & veteres authores, Varro Agathone,

Quid tristiores video te esse, quam angit hac

Lampadion, quid familiaris filius

Amat?

Plautus in Casina. O, tene hanc lampadem. 5.

Imo ego hanc tenebo, de amica loquitur. Lucretius in 4.

At flagrans, odiosa loquacula λαμπάδιον fit.

vbi de Lampadione multa Gyfanius.

Quid venter rarus, fructus Fullonius
apud Plautum, Gallam bibere apud
Lucilium.

C A P. VIII.

R Asum ventrem, apud Plautum in prologo Pseudoli, existimo famelicum ex

eo dici, quia qui fame torquētur, vidētur sibi habere stomachum corrasum & diuulsum, propter alimenti penuriam, cum scilicet membra à venis, hæ successione quadam & continuitate à ventriculo alimentum attrahunt, in quo nisi adsit cibus, ingens fit oris ventriculi contractio & velut diuulsio, vnde rarus venter dictus est à radendo versus Plauti talis est,

In scenam qui ieiunus venerit, aut sitiens,

Is risu & ventre raso vigilabit sedulo,

Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.

Cum vero Lucilius dixit lib. 15.

Gallam bibere & rugas conducere ventri.

Rectè videtur Festus explicasse eo versu, parsimonia esse vtendum, neque gulæ indulgendum ventremque coarctandum Galla enim acerba cum sit & astringens, si potioni misceretur, ventrem statim contraheret, quemadmodum Aristophanes apud Athæn. l. 1. c. 27. ait *aspera vina ventrem contrahere* Cassiodorus vocat hæc vina *stipsæ aspera* lib. 12. var. 12. Non tamen explicauit Festus nec Nonius qui hunc versu profert, quid sit *bibere Gallam*, annè scilicet potionis genus, an vero id dictum *ἰσχυρὸν* quo modo Horatius dixit,

Quæ poterunt vnquam satis expurgare cicuta.

Et eadem licentia Persius.

Ioan. Iac. Chiffletij,

Quam non extinxerit urna cicutæ.

Vt alibi dicemus; non enim solet succus cicutæ venenatus ad ardorem & cupiditatem habendi diuitias multas, aut bilis feruentis reprimendæ causa exhiberi. Ita Lucilius, quoniam Galla maxime astringit, dixit, ei qui parce velit viuere, esse bibendam gallam, non quod cibi aut potionis genus sit (est enim inepta plane nutrimento) sed quod eo nomine indicetur parsimonia; Quanquam non ignorem etiam gallæ potionem aliquando exhiberi à Medicis ad strictionem alui, vt in dysentericis placuit Diocli apud Cælium Aurelian. 4. Chron. 6. ad Lucilij locū respiciens Plautus in Pseudolo act. 3. sc. 1. introduxit puerum qui præuidens inædiam, ad quam adigeretur, nisi lenoni munus pro natalitijs mitteret, sic ait,

Nunc nisi lenoni munus hodie misero,

Cras mihi potandus fructus est fullonius.

Gallam enim puto intelligi: quæ tinctori-
bus, quos hic fullones vocat, est in vsu familiarissimo. Ioannes Chiffletius pater meus, per fructum fullonium, malluit hic intelligi virgas vlmeas, quibus excutiebāt vestimenta fullones, & quibus etiam verberabantur serui, quod ex Plauto multis in locis notissimum est, annotauitque etiā

portionem gallæ, Scaligerum in appendice Virgiliana, interpretatum esse de vino aspero & nigro. Ego verò cum sciam fullo-nibus admodum familiarem & vsitatam gallam, neque alium fructum ipsis communio-rem, nō propter id discedam à mea priore sententia, fructusque fullonij nomine iudico intelligi gallæ portionem Lucilij, nam & alibi *fructus ebibere* in hūc sensum dixit Plautus ad finem eiusdem comœdiæ,

*Massici montis uberrimos fructus quatuor
E bibere in hora vna.*

Per quatuor autem fructus puto Plautum intelligete quatuor annorum prouentum. In quo etiam iocus Plauti notandus; quis enim vna hora tantum biberet, nedum multis annis? Ita loquitur Timon apud Lucianum, dum conqueritur de ad-
dulate, qui ipsi cœnam petenti negauerat, cum tamen antequam deueniret in paupertatem Timon, ille apud eum integra dolia euomisset.

*Quid vox imperantes, in L. Medicus. D.
de operis libertorum.*

C A P. IX.

Locus est insignis in L. Medicus. D. de operis libert. Vbi quid vox *Imperantes* significet, hærent plærique omnes interpretes; Alciatum dico. l. 7. c. 13 & Duarenus i. disput. 54. quorum neglectis opinionibus & reiecta coniectura Haloandri, qui ibi legendum putabat *implorantes*, Pater meus olim censebat *imperare*, hic verbum esse precarium, eamque vocem, *imperantes*, de ægrotantibus debere intelligi, verisimili fane coniectura: Exemplum hic aliquot adferam de verbis *imperare* & *imperia*. Albinus apud Macrobius 2. saturn. 8. locus, inquit, *Varronis, quem referri à me imperas* &c. cum tamen Flavianus usus esset his verbis precarijs, *quæso dicas* &c. Cassiodorus in præfat. lib. de anima in eodem sensu posuit. Et Varro i. rei rusticæ cap. 16. *In hoc genus coloni potius annuversarios habent vicinos quibus imperent, Medicos, fullones.* &c. Ibi quibus *imperant*, id est, à quibus petunt. Tacitus de German. moribus, *nec enim, cum vbertate & am-*

*plitudine soli, labore contendunt, ut pomaria con-
serant, & prata sepiant, & hortos rigent; sola
terra seges imperatur. Id est expetitur & la-
bore contenditur, cum summa etiam fe-
dulitate, Martialis lib. i. epigram. 1. 42*

*Lunata nusquam pellis, & nusquam toga,
Olidaeque vestes murice.*

*Procul horridus liburnus, & querulus cliens,
Imperia viduarum procul.*

*Vbi per lunatas pelles, calceos mulleos intel-
ligit, siuè patritios, de quibus festus: per
imperia viduarum, precum instantiam; nam
qui prece vtuntur, dicuntur etiam cogere,
vt Horat. i. Epist. 9.*

Nam cum rogat & prece cogit.

*Imò morbus quādoque dicitur imperare.
Seneca epist. 78. Tullius Marcellinus, quem
optimè noueras, adolescens quietus & citò senex,
morbo & non insanabili correptus, sed longo, &
molesto, & multa imperante. Idē 3. de ira. c. 14.
Intemperantiam in morbo suam experti, parere
sibi in aduersa valetudine vetant. Quasi velit
dicere, multos esse, qui ægrotantes Medi-
cis imperent, alios, quos pudeat gnaros
intemperantiæ suæ non adsentiri consilio
& præceptis Medici; Ægroti ergo qui, &
prece & pretio, (quod turpissimum est im-
perandi genus) Medicos cogunt, recte di-
cuntur imperantes, ab Alseno Iurisconsulto.*

*Quid Hyssopus in sacris scripturis, contra
Leuinum Lemnium.*

C A P. X.

FRequens fit in sacris paginis de Hyssopo mentio, vt 3. Regum cap. 4. dum Rex Salomon dicitur disputasse, super lignis à Cedro, quæ est in Libano, vsque ad Hyssopum, quæ egreditur de pariete: Et Psalmo 50. Regij Prophetæ, vbi legem secutus Mosaïcam, adulterij crimine fœdatus, se hyssopo expiari petit. Quænam autem sit illa Hyssopus, dubitant multi. D. August. 2. de doctr. Christ. cap. 16. postquã animalium & lapidum cognitionem necessariam esse demonstrauit, subiungit, *Multi autem propter ignorantiam hyssopi, dum nesciunt quam vim habeat, vel ad purgandum pulmonem, vel, ut dicitur, ad saxa radicibus penetranda, cum sit herba brevis atque humilis, omnino inuenire non possunt quare dictum sit, Asperges me hyssopo & mundabor.* Hoc ipsum inuenire tentauit Leuinus Lemnius, libro suo similit. plantarum ex sacris biblijs cap. 16. sed inani planè coniectura, dum Adiantum

thum, siue capillum veneris esse interpretatur; quæ enim est obsecro, adiantho cum hyssopo similitudo? cur non æquè adiantum ac hyssopum Propheta nominasset? Hoc temerariæ coniecturæ modo, etiam rei herbariæ ignorantissimis liceret, herbam qualēcumque exiguam pro hyssopo explicare: satius adhuc fuisset hyssopum nostram vulgarem intelligere, quæ partium vitalium expurgationi est dicata, ut benè notauit D. August. sed magè forsitan arridebit Rhabinorum bibliorum cōmentatorum lectio, qui ex Hæbraïco idiomate, Psalmo hoc so. rosmarinū, non hyssopū interpretantur. Erroris autem interpretū Græcorum & Latinorū causam dicunt fuisse similitudinem vocis, nam dicunt Hæbræi, *Eso*, pro Rosmarino. Interpretes vero *Hyssopum* malè reddunt: Huius sententiæ videtur fuisse Georgius Venerus citatus à Lemnio cap. 46. lib. at. Et à Mizaldo in suis centurijs, consule locum.

C

*Quid Aspera herba, Agrestis herba, Ciceronis & Columelæ loci corriguntur.
Agrisis quid sit.*

C A P. XI.

AT in Lisandri statuae capite Delphis extitit corona ex asperis herbis, & quidem subita. Ita-nè censes, ante coronam extitisse, quam herbarum conceptam esse semen? herbam autem asperam credo auium congestu, non humano satū; iam quicquid in capite est, id coronæ simile videri potest. Hæc Cicero. Refertur hæc historia apud Plutarchum libello de Oraculis Pythiæ Prophetissæ. Et apud Ciceronem 2. deniuinatione, cuius verba ideo trāscripsi, ut lector mecum cogitet, an *asperam* potius herbam quam *asperam* legendum sit; nō enim vult Marcus Tullius declarare aspera fuerit an lenis illa herba, dummodò cōstet herbam fuisse, eamque repentē natam; sensus autem est mutilus & intercisus cum ait, *herbam autem asperā credo auium congestu non humano satū nisi legas asperam*; sequentia quoque videntur id explicare, quando ait, *quicquid in capite est coronæ simile*

videri, quasi diceret, visam illam herbam in capite statuae Lisandri, quia artificio nullo fuerat conferta, sed auium congestu aspersa, non nisi improprie posse dici coronam.

Columela lib. 6. cap. 31. ad scabiem veterinorum præcipit, *papulas feruentissimo sole usque eo strigile radēdas, quoad eliciatur sanguis: tum, ait, ex æquo miscentur radices agrestis herbae, sulphurque & pax liquida cum alumine*: si agrestis herbae nomine, quamlibet indefinite agrestem intellexit, non potest non peccasse, cum ex agrestibus alia possint huic vitio mederi, alia potiùs malum augere & exasperare, quàm curare; si particularem aliquam plantam voluit explicare (vt verisimile est) adhuc multum dubius sum, quid eo vocabulo voluerit, nisi pro *Agrestis* legamus *agrostis*, id est *graminis*, quam & herbam additione nominauit Galenus 6. simp. medic. in præfat. aut per *agrestem herbam gramen* ipsum intelligendū, quod Græci ἀγριον dicebant: Bellè quoque potest hoc loco conuenire *vitia alba* siue *bryonia*, quam Dioscorides vocat ἀγρωσιϋ, dicitque præstantissimam esse ad scabies & lepras: potest etiam non parum conuenire *felix*, quam Dioscorides scribit, *Iumentorum cervicibus prodesse*, quamq; Priscianus Gram-

mat. lib. 5. vocauit *ἀγρωσίω*.

Quid sit *Agrisis* apud Diodorum Siculum l. 2. c. 1. *quam*, ait, *herbam esse dulcedine precipuam, & hominibus ac iumentis utilem, qua potissimum vescerentur Ægyptij*, certi aliquid statuere temerarium esset nimis, cum nullus (quod sciam) alius author, eius mentionem fecerit: fortè (si liceat in obscuris aliquid coniectari) species quædam est graminis quod & ipsum est radice dulci ac veterinis aptissimū edulium. An verò Raphanus erit, cuius vsus multus Ægyptijs, tum ratione olei, quod ex eius semine faciunt, vt ait Plinius lib. 19. cap. 5. tum quia in Raphanorum genere quidā reperitur, qualis est syriacus, quem idem Plinius suauissimum, ac tenerrimum posuit; hunc cū copiosè ferere consueuissent Ægyptij, olei è semine extrahendi & radicibus vescendi gratia, reliqua non inepta videri potuerunt pabulo iumentorum, vt caules & folia asseruata: Ægypto peculiare plantas, quibus vescuntur, refert Plinius l. 21. cap. 15. inter quas, si *Agrisis* describatur, facilius erit vaticinari, quam vlla certa ratione concludere, in mea tamen coniectura interim remanebo, quia vt Raphanus, ita & gramen celebratum Ægyptijs fuisse tradit Plinius; è quo oleum factitarent quod

chortinon vocat, lib. 15. cap. 7.

*Quid oleum gremiale Marcello. Quid
cabralis resina Celio-Aurel.*

CAP. XII.

Quid esset *oleum gremiale* apud Marcel-
lum med. cap. 18. satis dubitavi. Tan-
dem in eam veni sententiam ut existimarē
legendum esse *germinale* non *gremiale*. Ger-
minale autem oleum dicitur quod fiebat
olim ex germinibus variarum plantarum;
maximè vero earum quæ *verbenæ* generali
nomine dicuntur Cornelio Celso ut sunt
primus olea, myrtus, laurus, ex quibus
oleum fiebat, ex Plinio lib. 15. cap. 7. huius
olei meminit Galenus 11. methodi, ut iu-
dicat Cornario & 1. ad Glauc. 15. dum dicit,
*Repellit autem oleum, quod Omotribes, id est im-
maturum nominatur; aut tale aliquid simile, &
quod oxyrhodinum, & rosaceum vocatur, ipsum
per seipsum & quacumque ex capitibus papaveris,
& teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis,
menthaque viridi, & si simbrío parantur.* Dios-
corides quoque libro primo, huius men-
tionem facit; Consulendus Constantinus

Joan. Iac. Chiffletij,

lib. 9. agricult. cap. 26. vbi docet parari simile Hispano: Quod etiam docet Galenus 2. med. secundum genera cap. 13. & 12. meth. 3. hæc igitur olea, quæ ex germinibus præparabantur, quia astrictoria ferè omnia sunt, vt pote ex viridibus germinibus plantarum expressa, his ideo sæpe Celsus vtitur, ad reprimendum & repellendum, sub *verbenarum* nomine. Hæc *germina* Plinius aliquando *frondes* vocauit, vt lib. 28. cap. 9. vbi de lacte agens caprinum stomacho accommodatissimum esse dicit *quoniam*, inquit, *fronde magis quam herba vescuntur*. Opinioni nostræ multum fauet Maro in suis *Æglogis*, dum canit.

Verbenasque adole pingues.

Rectè, *pingues*, quod ex his oleum fieret; & etiam nunc ex sola verbena oleum arte elicitur præstantissimum ad membra resoluta & alias neruorum affectiones. In pandectis Florentinis *ligna* dicuntur *gremialia*, alij *germinalia* substituunt, id est quæ germinant semine, furculis aut alio modo. *Resinam Cabialem* Cælius Aurelianus tard. pass. lib. 2. cap. 7. in mediũ profert, quam Bellonius lib. 3. de medicatis funeribus cap. 1. *Cedriam* interpretatur: seplasiarij vulgo *oleum de cade* vocāt vnde *cadialis* non *cabialis* *resina* dicenda est, quod scilicet *cadis*

adueheretur, qui erant vasa quædam *con-*
gios decem aut duodecim continentia, in
quibus etiam vina recondi solebant, teste
Martiali,

In Vaticanis condita iniusta cadis.

Quid Ruta & Pulegium Ciceroni.

C A P. XIII.

TVllius 16. epist. famil. 33. inquit, *Cras ex-*
pecto leptam etenim ad cuius rutam pulegio
mibi tui sermonis utendum est. Rutam monta-
nam, ait Dioscorides, si copiosius edatur,
interficere, dumque florem promit & ad
urias colligitur, cutem inflare, & rubore
quodam inficere, cum pruritu & inflam-
matione insigni, monetque eam vinctis
antea facie & manibus colligendam esse.
Plinius lib. 20. cap. 13. illam veneni noxam
obtinere aperte demonstrat, venenumque
illud cicutæ succo extinguere. Cur ad idem
non valebit *Pulegium*, quod illi auctores
scribunt venenis aduersari, omnes in-
flammationes sedare, animoque defectos
recreare? Dicit ergo Tullius, velle se re-
torquere vim aduersarij, quam rutam vo-
cat, seque in ea extirpanda uti velle pule-
gio, hoc est aut amici cōsilio, aut suauitate
sermonis.

*De morte Scudilonis, Ammiani locus
emendatur.*

CAP. XIV.

7. **A**mmianus lib. 14. vbi de morte Galli Imperatoris loquitur, hæc etiam addit de conciabili Scudilonis morte. *Scudilo distillatione iecoris pulmones vomitans interijt.* Quæ verba, nescio quomodo rectè possunt intelligi, cum absurdissima sunt, nihilque integri sensus habeant, nisi pro *iecoris* legamus *ichoris*, quæ vox quamuis græca tota est, quia tamen nondum latinum nomen habet (saniti enim significatio non tam latè patet quàm Ichoris) facilè hic apposita est ab authore græco Ichor autem inter alia significata ab auctoribus multis observata; hoc vnum habet, quod sit serositas sanguinis, aut aliorum humorum mordax & erodens, vt ex Hippocrate. Itemque Platone, docet Galenus 6. Epid. comm. 2. textu 38. cuius distillatione, vt sæpè fit in pulmones, eroduntur venæ, vnde sanguinis sputa: deinde etiam succedente tempore phthisis, & propriæ pulmonis substantiæ reiectio. *Vomitare* autem dicit impro-

præ cum vomitus dici tantum debeat, de his quæ per gulam & os, è ventre repurgantur, quomodo Hippocrates sæpiùs ἐμέειν dixit, pro ijs, quæ è pulmone & thorace prodeunt. Cæterum pulmonum substantiam expui, seu tussi reiectari aliquando, quotidianus vsus in tabidis iam consummatis, id ostendit, qui sanguinem soliti sunt ante expuere. Et Galenus id docet 1. de loc. affect. cap. 1. Plautus rudente, dixit, *Pulmonem edepel nimis velim vomitu vomas.* scena Qui homo. Possunt tamen Ammiani verba ad aliquem sensum conseruari, si quis diligenter ea conferat cum eo aphor. Hippocratis in Coacis præfag. vbi ait, *Quibus hepaticis multum sputum cruentum, siue subputridum, siue biliosum meracum, statim lethale.* Et Celsi verbis lib. 2. cap. 8. *Ex iecinore, si pus cruentum exit, mortiferum est.* Nam fieri aliquando potest, vt hepar admodum languidum pulmoni vicinisque partibus affectum suum communicet, sic vt præ caliditate hepatis multum materiæ exhalet in caput, quod cum natura frigidum sit, exhalatione illa calida multam pituitam falsam colligat, quæ cum defluat in pulmones, erosio venis, sputa facit cruenta, ac subputrida, ac tandem successionem temporis necessario etiam pulmonis substan-

tia corrupta reiectatur: Aut ita explicandum; hepate perquam intemperato, & multa ac inutili materia abundante, propter eiusdem cum toto corpore maxime verò cum visceribus per venas conspirationem, fieri aliquando in ipsos pulmones translationem materiæ noxiæ, ita ut viscus visceri consentiat, & humor qui potius per intestina aut vrinas, aut (ut aliquando fit) per vomitum excerni deberet, fiat tamen insueto naturæ motu *ἀναρροπὸς* in pulmones; sic Hollerius in schol. ad cap. 26. l. i. de pleuritide, notat aliquando materiam pleuritidis ab hepate fluere, quo tempore ait utendum medicamentis purgantibus, sed leuibus; Neque enim absurdum est distillationes seu fluxiones fieri in naturarum ab inferioribus partibus ad superiores; huiusmodi fluxum in plantis Theophrast. 4. de causis plantarum cap. 12. vocat *ἐπιρροή*, & de consimili affectu scriptum est apud Sueton. de Augusto, ipsum destillationibus iecinore vitiatoad desperationem redactum contrarijs remedijs curatum fuisse ab Antho Musa; sed græculus miles non videtur tam exactè & diligenter morbi illius scudilonis naturam & causas speculatus; quare certior scriptura nostra, & clarior.

Quid Petronio, Supercilium, Plinio infestus, quid καλλιβλέφαρος.

CAP. XV.

ELegans Petronius *superciliū* nomine quid intellexerit, difficile est iudicare, quando ait de eo cui rasi omnes capitis & faciei pili totum hominem deformabant *Ancilla Tryphena Gytona in partem navis inferiore ducit, corymbioque domine pueri adornat caput, immo supercilia etiam profert de pixide, scitæque iacturæ lineamenta secuta, tota illi formā suam reddidit. καλλιβλέφαρος* haud dubiè exprefit, hoc est medicamenta, quæ cilijs illinebantur ornatus & fuci gratia. nam sicut ut ait Quintil. lib. II. cap. 3, *supercilia oculos formant aliquantum, sic & καλλιβλέφαρος*. Solebant enim stibio nigricante, aut alio collyrio ex phrygio lapide, aut alijs medicamentis parato, oculis gratiam cōciliare olim mulieres, ut Galenus 6. de sanit. tuenda cap. 12. & alibi testatur, nec solum hæc pulchritudinis causa, sed etiam sanitatis, ut videlicet ijs oculi munirentur ab humorum aërium allapsu & fluxione, ut ibidem docet Gale-

Ioan Iac. Chiffletij,

nus, Dioscorides, Plinius, Marcellus, & alij
veteres. Plinius scito vocabulo *Infectus* ap-
pellauit, quia medicamentis genæ infice-
rentur. Infectus autem dicitur vt *intinctus*,
illitus, & similia, tam eleganter à Plinio
quam à Petronio *supercilium*: Varro pro su-
percilio dixit *Calliblepharum*. Papias papæ
αἱ ἐγκρίων. Quos calliblepharo naturali palpe-
bre. Tinctæ, vallato mobiles septo tenent. Non in
palpebrum.

Quid vinum pingue apud authores.

C A P. XVI.

VInum pingue duobus modis intelli-
gendum, aut enim ideo pingue dici-
tur, quia in eo olei natura quædam, vnde
aquis innatat, & ex eo extracta ignea pars,
quam *aquam vite* vocant, ardet: alio modo
dicitur *pingue* Celso, Horatio, & alijs quia
substantiæ est crassæ & corpulentæ, quo
nomine separatur à vino tenui & subtili:
Celsius Aurel. 3. acut. 17. *pinguedinem* pro
mucilagine dixit, sicque etiam Serapionis in-
terpres, apud Rasim. *succum pinguem grana-
torum* dixit 30. comm. tr. 13. c. 2. Idem Ce-
lius 2. Chron. 8. & Plinius, Valerius lib. 1.

de re med. cap. 2. si. *pingues humores* dixerūt
pro crassis & visidis. Secundo vero modo
pingue appellatum *vinum*, de annofo vino
dixit Plinius lib. 14. cap. 4. cum de vino
Maroneo scribit ipsum vetustate pinguef-
cere, hoc est crassius & densius euadere, sed
aliter Aristoteles 4. Meteor. Musto enim
potius pinguedinē illam tribuit quā vinis
inueteratis. Vide Scechium in comm. ad
hunc locum, & locum Tibulli lib. 1. eleg. 1.
Præbeat & pleno pingua musta lacu.

*De Loro vomitorio apud Scribonium lar-
gum.*

CAP. XVII.

Scribonij locus, vbi de opij curatione
agitur, citatur apud Mercurial. lib. 6.
variar lect. cap. 17. vbi, quid voluerit Scri-
bonius per *locum vomitorium* intelligere, ad-
dubitat, & in eius loci lucem profert nes-
cio quæ ex Marcello & fest; frustra, si
non fallor, clara enim est sententia Scri-
bonij, cum ait *vomitum faciendum pinna vel
Loro vomitorio*: hoc enim idem est ac si dixis-
set *pinna vel loro*; sed quia dubium erat in

Ioan. Iac. Chiffletij,

illis verbis, quo scilicet modo essent aptanda illa remedia, addidit *vomitorio*, quod & *loro* conuenit & *pinnae*; quasi velit eiusmodi *pinnae* vel *lori* vsum non alium fore, nisi cum titillando horum alterutro fauces, tantisper id fiat, donec nausea, deinde vomitus consequatur: Poterat autem abesse illud vocabulū cum iam ante dixisset illis vomitum prouocandum, sed tamen non præter rem additum ad maiorem emphasim; Præterea ad id non quodlibet *Lorum* conuenit, sed id quod mollitie & lentore facilius & aptius est ad vomitionem excitandam, quod vt melius significaret, vocauit *vomitorium*, id est, quale solet in ciendo vomitu vsurpari.

De diuisione artium. Platonis locus expressus; Quædam in Fabio, Apuleio, & Galeno correctæ.

C A P. XVIII.

PLato in Gorgia volens demonstrare Rhetoricam non esse artem, sed peritiā quandam gratiæ & voluptatis, proponit diuisionem quadripartitam earum artium,

quæ tum corporis, tum animæ vtilitatem procurant, quibus & alias quatuor opponit quas vocat, illarū priorum *κολακείαν*; hæc autem Platonis dicta eruditi alioquin & graues authores, Fabius lib. 2. cap. 15. & Apuleius in libro de dogmate Platonis, videntur potius *κολακείην* quā fideliter reddere. Nos facta vtriusque cum Platonis textu collatione eius mentem sic expressimus. *εὐεξία*, seu bona hominis habitudo duabus disciplinis procuratur, quarum altera est animæ, altera corporis; illa quidem *πολιτικὴ* appellatur, videturque Fabio *civilitatis* nomine comprehensa, quæ duplex est: aut enim dicitur *νομοθετικὴ* seu *legalis*, per quam pulchritudo animæ & robur acquiritur; aut dicitur, *δικαιοσύνη*, Fabio *iustitia*, Apuleio *iuridicialis*, quæ animæ morbis medetur. Hæc autem, quæ corporis vtilitatē procurat nomen proprium non habet (ut ait Plato) sed cum ipsa quoque duplex sit prior *ιατρικὴ* seu *Medicina* dicitur, quæ corporis ægritudines curat; posterior *γυμνασικὴ*, Fabio *exercitatrix*, Apuleio *exercitatio*, qua valetudo corporis, gratiaque continetur. His quatuor disciplinis opponit Plato alias quatuor, quas appellat *ἐμπειρίας καὶ τριβὰς*, & harum priorum modo *εἰδωλον*, modo *κολακείαν*, Fabius *simulachrum* & *adulationem*,

Ioan. Jac. Chiffletij,

Apuleius *imitatrices* dixit, de quibus Scribonius Largus cap. 199. *Nulla est, inquit, ars, quæ non habeat aduersantem sibi, sua specie similitudinis, malignam professionem.* Prima autem harum quatuor est σοφιστικὴ, Fabio *cauillatrix*, Apuleio *professio iuris blanda*, quæ scientiam imitata iuris simulat quidem virtutem se animus augere, eneruato quod in illis natiuæ fuerit industriæ, estque primæ ciuitatis particulæ simulachrum: 2^a. dicitur ἑπτορικὴ (Apuleius *sophisticam* trāstulit) quæ imitata iuridicalem, statim dat opinionem stultis, quasi iustitiæ studeat, quam iniquitati fauere constat. estque adulatio iustitiæ. Tertia est ὀψοποικτικὴ, Fabio *coquorum artificium*, Apuleio *coquinaria & coquina*, quæ medicinæ professione interdum opinionem prudentium captat, quasi ea, quæ agit cū morborum medela conueniant, simulans se optimos cibos corpori adhibere: Quarta est κομμοτικὴ, Fabio *mangonum artificium*, Apuleio *unguentaria*, res vt ait Plato *noxia, fallax. ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, liniamentis, & sensu quodam decipiens*, Nam dum remedio vult esse, per quod species corporibus ac valetudo seruetur, nō modo corporum vtilitatem minuit, verum etiam robur viresque frangit, & integrum colorem fūco & inani sagina mentitur.

κακοποιτικὴ

ῥωμερικῶς sic claudi possunt illæ partitiones; Quod est vnguentaria ad exercitatricem hoc est cauillatrix ad legalē; & quod coquinaria ad Medicinam, id Retorica ad Iusticiam; Est enim coquinarie Retorica αἰτίσπορον, & cauillatrix vnguentarie; sic iuridicialis Medicinæ par est, legalis exercitatrici; hic est, ni fallor, sensus verborum Platonis, ex quo deprauatus Apuleij codex facile potest emendari, necnon animaduerti, quam malè idē autor Sophisticen, non vt Plato, legali, sed iuridiciali opponere videatur, in quo Platonis mentem non esset assecutus, nisi pro Retorica, eum Sophisticam reddidisse putemus; pro Sophistica Platonis, iuris blandam professionem.

Quintiliani vero manifestus lapsus, dum eas partes quæ corpori assignantur, ciuilitatis partes putat censendas secundum Platonem; qui tamen πολιτικῶν seu partem ciuilem aut ciuilitatem solum de alijs duabus ad animum spectantibus legali & iuridiciali voluit dici; quare, aut tollenda prorsus vox illa *ciuilitatis* postremo loco posita à Fabio, aut pro ea alia substituenda qua τὴν Δεξιάν explicet: Ioan. Chiffletius pater meus, sagaciter poni posse notis suis reliquit *sanitatis* pro *ciuilitatis*, cuius signi-

Ioan. Iac. Chiffletij,

ficatio ad animum etiam extēditur, quod maximè amplector. Hanc eandem rem attingit Philo Iudæus in libro de Ioseph. vbi rhetores quos similes coquis esse ait vocat *πολλυανθρώπους τῶν νεωτέρων*, ibique longa oratione more suo, ex hoc loco *πλατωνίζει*. Cæterum diuinus noster Galenus in libro ad Thrasibulum, in quo quæstionem agitat, an salubris pars ad Medicinā aut ad gymnasticam pertineat, videtur mihi, dum nimis anxie Platonem notat quod curatrici parti non salubrem in partitione sed gymnasticam opposuerit, non leuiter peccasse: nam si, vt ipse testatur, Platonis gymnastica eadem est cum salubri posteriorum Medicorum, suntque hæc duo inter se *συνώνυμα*, ibi, non tam de re, quam de nomine altercatur, quod superfluum est; sed grauius erat, dum negat Platonis temporibus, nedum ab ipso Platone vsurpatam dictionem *ὑγεινῆ*; Nam in eo ipso Platonis contextu id ipsum habetur, habuit & aliud nomen satis vulgatum suo tempore hæc pars enexiæ, quæ Platoni dicebatur potissimum *γυμνασική* eam enim celeberrimi auctores Cornelius Celsus lib. 7. cap. 1. Plinius lib. 29. cap. 1. videntur *Iatralipticen* nominasse ac earum professores *Iatraliptas*. Idem Plinius *reunctor* dixit, & lib. 28. c. 4.

Medicinam oleo & sudore facientes; quo nomine cum intelligi ac comprehendi non possit totum id quod ad ὑγίειναι videtur pertinere, si vocabuli significationem solum consideres, ut de gymnastica disputat Galenus, minimè quoque mirum videri debuit ipsi Galeno τῆς γυμναστικῆς nomine, totā eam εὐεξίας partem comprehendi potuisse, quam ὑγίειναι iam Platonis temporibus, sed frequentius post ipsum Platonem, nominarunt plerique Medicorum.

Plinius de Hyosciamo: Aconitum & Cicutam esse synonyma: Horatij versus de cicutis.

CAP. XIX.

Plinius lib. 25. cap. 4. de Hyosciamo sic scribit, *Natura vini ideo mentem caputque infestans*, quam lectionem vel ex eo non ferendam esse disputat Cornarius in suis comment. in Dioscorid. quia non eadem sit utriusque natura; nam & Hyosciamus est ex tertio ordine refrigerantium, vini autem natura, ait Plinius lib. 25. cap. 13. *excalfactoria est*. Itaque veteris codicis ope,

Joan. Iac. Chiffletij,

in quo legitur *natura veni*, cōtendit legendum *veneni*, quam coniecturam reiiciendam puto: primo quia lectio vulgata cui omnes codices consentiunt integra est, deinde quia rationes quas Cornarius adfert leues sunt, imò textus contra ipsum facit; Nam si *venenum* legamus, sequeretur ideo hyosciamum venenum esse, quia caput mentemque infestet; atqui non omne venenum id prestat, nec quicquid caput mentemque petit, statim ideo venenum censendum, alioquin & crocus & lentiscus, & pencedanum, cyclamen, sty-rax & similia multa, quę Galenus 2. medic. local. cap. 1. enumerat, eaque vetat adhiberi in affectibus capitis (quia scilicet mētem moueant faciantque cerebri motus, vt alibi de hyosciamo scripsit Plinius) venena essent appellāda: dixit igitur Plinius ideo hyosciamum esse *natura vini* quia mētem caputque infestet; nam licet alterum sit calidum, frigidum alterum, vtriusque tamen non absurdum est, vnum & eundē effectum esse posse: de vino autem idem author scripsit lib. 14. cap. 22. quod hominis mentem mutet ac furorem gignat: *Naturam* igitur Plinius dixit, pro effectu non pro causa; sic lib. 29. cap. 4. ait, *Salamandrā si arbori irrepsit omnia poma inficere veneno & eos*

qui ederint necare frigida vi, nihil aconito distans:
 Atqui clarissimum est, aconitum esse calidissimum, & à Galeno positum inter colliquantia, 5. simpl. med. cap. 15. unde existimaui aliquando legendum in Plinio, *nihil à coneio distans*: Nam cicuta frigida vi interficit, sed revera ἀκόνιτον & κώνιον pro eodem sæpius vsurpantur apud antiquos Græcos, Latinos, Arabes; ita quod non debet hic locus immutari, sed pro aconito cicuta hic intelligenda. Macrobius scribit 7. Saturn. 6. *Aconitum esse frigidum venenum*, quod totū sumptum est ad verbum ex Plinij lib. 25. cap. 13. & Plutarc. 3. sympof. 5. qui id de cicuta prodiderunt: Dioscorides aconitum vocat κήμμορον, quod tamen de cicuta dixit Herophilus, ut Galenus & Erotianus annotarunt, in glossis Hippocrat. Constantinus Aphricanus lib. de gradib. simpl. *cicutā ait calidam & siccam in tertio*, cuius nomine aconitum intelligendum est potiùs, quam propriè dicta cicuta: Exempla alia adferuntur in varijs lectionib. Mercurialis, quare, cum tam frequenter in veterum libris occurrant hæ voces, nec sunt temerè immutandæ, nec reprehendendæ, sed distinguenda ὁμωνυμία. Cicutæ tractationem hanc illustrabit versus Horatij malè à multis conceptus lib. 2. epist. ad Iulium Florū.

Ioan. Iac. Chiffletij,

-----*Paupertas impulit audax,*

Vt versus facerem, sed quod non desit habentē,

Quæ poterunt unquam satis expurgare cicuta.

Sic habent omnes & manuscripti, & vulgati codices; cōmentatores *cicutam* sumūt pro *elleboro*; quibus assentitur Turnebus lib. 21. aduersar. cap. 8. cum ait, *cicutam* hic dici pro *elleboro* propter similitudinē vtriusque plantæ; Nam *cicuta* similes caules habet cum *elleboro*, cauos scilicet & ferulaceos: hos omnes optimo iure reprehendit Lambinus, mirorque tam eruditū Turnebum, tam leuem rationē adduxisse, sed grauius errat Lambinus dum pro *cicuta* legit *sicua*, hoc enim ipsi facile concederē suam adferre coniecturam, si locus non esset integer ac sanus, sed Latinam vocem & eleganter positam velle tollere in politissimo authore, & hoc est nimium sibi ipsi ἀπέσκειν. Eadem igitur libertate, qua Lambinus aliorum tubera sustulit, & nos eius verrucam hanc delebimus, si dicamus Horatium per *expurgare* noluisse tam exactam illius vocis significationem intelligere, pro *euacuare* & *inanire*, sed *expurgare* dixit pro *reprimere* minuere, curare, & extinguere ardorem & cupiditatem nimiam habendi amplius quam quod nō desit; Quanquam enim sciam *cicutam* suo frigore enecare,

non tamen existimandum, mentem fuisse Horatij, ut qui nimium ardentem & auidè aliquid expetunt, ideò presumere debeant cicutam ad eum ardorem compescendum, sed hoc dicit poëtica licentia, sicut Persius Sat. 5.

Calido sub pectore mascula bilis

Intumuit, quam non extinxerit urna cicuta.

Potest & ille locus Horatij alio modo tutari, ut dicamus hic sumi *cicutam* pro *ferula*, quæ erat flagelli species; nam & cicuta est inter ferulaceas, quasi velit hoc dicere poëta, *si non ero contentus ijs bonis quibus honestè vivere possum, & necessarias ac naturales cupiditates explere, an non ero dignus flagellis? aut, quæ flagella repriment nimiam illam & insolentem habendi cupiditatem?* sumpta à pueris similitudine quorum impetus & nimis efferatæ mentes retundi solent ac emendari ferulis, qua voce utuntur pro flagello Horatius, Iuuenalis, Martialis, Columela, D. Hyeronimus alijque, quos nolo in notissimis persequi, quo nomine nō ferulam propriè dictam, sed omnem plantam ferulaceam intelligunt, cuiusmodi sunt fœniculi, anethi, cicuta & similes, & hinc puto *cicutas* illas *disparas in fistulis*, de quibus Virgilius, habuisse nomen, quia huiusmodi cavitates geniculis distinctæ in ci-

cuta herba reperiantur, vt eius descriptio indicat, quam Plinius adfert lib. 25. cap. 13. cum ait, *caulem illi inesse leuem geniculatū vt calami &c.* Prior tamen Horatij expositio quam attuli longè euidētior est & certior; vt sumas, non est sano textui dandum tam fastidiosum medicamentum.

Arbores fœlices & infœlices quæ, & quomodo eas Homerus appellauit.

C A P. XX.

PLura iam ab eruditis viris relata sunt de arboribus fœlicibus & infœlicibus, ex Theophr. 1. Plinio, Macrobio & alijs, pro quorum clariore doctrina duo maximè digna notatu non debent ignorari; Alterū est, quanquam Plinius lib. 16. cap. 26. & l. 24. cap. 9. eas infœlices appellet, quæ nec feruntur vnquam, nec fructum ferunt, hoc tamen non esse omnino verum, nam & ficus nigra reponitur à Tarquinio Prisco apud Macrobiū lib. 3. Saturn. cap. vlt. inter infœlices, ibique scribit omnes quæ nigros fructus ferunt dici infœlices; Præterea videtur alibi ex eo infœlices nomi-

nare, quia illatæ in domos difficiles faciant
partus, mortesque miseras, vt lib. 13. cap.
21. vnde etiam filix infœlix est existimata
duplici de causa. Eam in arborum nume-
ro ponit Macrobius loco citato qui locus
omninò corruptus, sic est restituendus,
Alaternum, sanguinem, filicem, ficum atram, &c.
Alaternus apud Plinium lib. 16. ponitur in-
ter infœlices; Sanguis Macrobio idem est
cum sanguinea virga Plinij, lib. 24. cap. 10.
seu sanguineo frutice. l. 16. cap. 37. Hieron
Tragus cornum fœminam vocauit, Alij
Pseudocraniam & Tylicraniã, hæc enim
fructu seu bacca nigra est, propterea in-
fœlix: filix, etiam si infœlix sit, tamen quia
arbor non est, in Macrobij libris immuta-
runt dictionem & pro ea legunt *felicem* alij
myrtam sanguine infœlicem; Rectius fortè cū
Plinio scribes, *Alaternum, sanguineum fruticē,*
ficum atram, &c. Alterum quod annoto,
illud est, quas felices dixerūt Theophrast.
& alij, Homerum illas appellasse *δένδρεα*
καλὰ id est *bonas arbores*, quia scilicet fructū
ferant bonum & vtilem, sic enim, ait
ὁ δὲ υἱός. 11.

— *ἐν δένδρεα καλὰ περὺ κφ.*

ὄχραι, καὶ ῥίαι καὶ μηλέαι. &c.

Id est.

--- *hic bonæ nascuntur arbores.*

Joan. Iac. Chiffletij,

Pyri granata & mala.

Infœlices autem, quia nulli hominum vñi sunt, nisi ad ligna, vt ait Athæneus lib. 1. dipnos. 21. ab Homero δένδρεα μακρά, id est longæ arbores plures dictæ sunt, sic, ὀδυσ. 1.

—ένθεν δένδρεα μακρά περὺ κί

Κλήθρη τ' αἰγίς & τ' ἐλάτῃ τ' ἐρανομήκης.

Id est,

Hic longæ nascuntur arbores,

Alni, populi que & abietes procera.

Idem ὀδυσ. κ.

Longæque populi & salices frugiperdæ.

Alnum & populum Plinius lib. 16. posuit inter infœlices: De salice, non est dubium, nam nec fructum fert ad maturitatem & partui inimica, vñdε ὠλεσίκαρπ & dicitur: *Abietes* fructum quidem ferunt, sed quia paucum & minimè spectabilem, ferèque inutilem, tardè aut numquam maturescētem, *Steriles* appellatæ sunt à Plutarcho 2. sympo. 6. Cuius textum sic gallicè exponit Amiotus; *Aussi ces arbres là employans toute leur substance & nourriture à se grossir eux-mesmes, ils en deuiennent fort grands & fort gros, ou ils ne portent point de fruit du tout, ou il est bien petit, & vient bien tard en perfection & maturité.* Fœlices Pollux κάρπια δένδρεα vocat, infœlices ἄκαρπα, quorū fructus nullius est vsus homini ad alimentum l. 1. onom. c. 12.

Quid corona ex fertula campana Dioscoridi.

C A P. XXI. & vltimum.

DIoscorides lib. I. cap. de oleo syluestris oliuæ, candidi olei conficiendi modum docens, modum etiam illud recondendi aperit, dum dicit, *ubi oleum candorem contraxerit in vas nouum veteri vino affusum recondi debere, substratis fertulæ campanæ corollis drachmas undecim pendentibus.* De his etiã fertulæ campanæ coronis mentionē faciunt Marcellus Medicus & Scribonius Largus cap. vlt. per quas, quid antiqui intelligere voluerint, dubium satis; suspicor autem nomen *corona* non ita exactè sumendum apud illos, pro florum textura facta circum caput, qualis erat *obsidionalis, vallaris triumphalis*, & aliæ; videntur enim sæpius per *coronas* intellexisse florum odoratorum acervos, qui non modo odoris gratia gestarentur, vt solent adhuc, verum etiam in cubiculis clauis alligarentur, & ad vsum Medicinæ seruarentur, vt patet ex supra citatis autoribus, & de his coronis expressa

Ioan. Iac. Chiffletij,
sunt verba Petronij; vbi describit domum
pauperem ornatam tamen pro sua condi-
tione.

Inter odoratas pendeat teeta coronas

Et thymbræ veteres & passis uua racemis.

Necnon Plinij l. 20. c. 14. vbi dicit, *Dignior
è pulegio corona vertigini, quam è rosis cubiculis
nostris pronuntiata est.*

IOAN. IAC.
CHIFFLETII
DÆDALMATVM,
LIBER SECVNDVS.

*Quinam Archiatri & Exarchiatri;
Cassiodori textus emendatur.*

CAPVT I.

VI sint Archiatri doctissime
& multis explicauit Mercurialis 4. variar. lect. 1. & Cuiacius in comm. ad l. 10. cod. Benè etiam ex Cassiodoro. 6. variarum Mercurialis asseruit, eum qui inter Archiatros primarius & veluti præses esset, dictum fuisse comitem: sed cum

Ioan. Iac. Chiffletij,

addit non ampliùs Archiatrum dictum, non recipio. Nam semper sic appellantur in iure Iustin. vt lib. 10. lege 6. 10. 11. tituli 52. Cur enim generali Archiatorum nomine etiam comes non compræhēdetur: aut saltem Archiatorum comes dicebatur, non simpliciter comes, vt est in epistola Vindiciani; vbi Archiatorum comes dicitur: Præterea, non vnus solum comitis nomine honorabatur, sed erant plures licet gradu differentes; alij enim primi ordinis erant, alij secundi, vt est in lege 2. tituli citati, & lib. 12. tit. 13. lege 1. Qui vbi defuncti erant sua administratione, vel etiam, si non gessissent, dummodo accepissent honorarium illud nomen per litteras testimoniales, retinebant tamen eosdem honores comitiuæ, & priuilegia, nomina tamen non eadem, vt puto, sed dicebantur Exarchiatri, vt dicam postea.

Lex verò illa 2. lib. 7. tit. 35. quæ sic incipit, *Impp. Dioclet. & Maximian. A A. & C C. Aurelio Archiatro. cum per absentiam tuam eos, de quibus quereris, in res iuris tui irruisse assereres, teque ob medendi curam à comitatu nostro discedere non posse palam sit, præfectus prætorio nostro, accersitis ijs quos causa contingit, inter vos cognoscat. &c.* Ita videtur mihi capienda, vt hic *Archiatri* nomine intelligamus vnum

ex comitibus Archiatrorum, siue primi, siue alterius ordinis, qui per absentiam cum visus fuisset alteri Archiatro decessisse à sua administratione, licet sine principis missione, reuersus reperit occupatum locum ab eo, qui ius eiusdem comitiuæ impetrarat, & cum duo non possent eodem honore stare (non enim puto plures fuisse Comites primi ordinis vno, vt nec secundi nec tertij, si modo fuit tertius ordo) necessum erat Aurelio prouideri per Principes, aut Præfectum prætorio. Casiodori super ea re formula exstat 6. variarum, in qua tamen plures loci corrupti quos sic videmur percurasse. *Habeantur itaque Medici pro incolumitate omnium, & post scholas magistrum vocent, libris delectentur antiquis.* fortè sic legendum, *Et post scholas, magistrum vacent libris, delectentur antiquis*, id est, post auditos publicos professores in scholis (nam hic iuniores & scholasticos alloquitur) legant etiam veteres scriptores, qui sunt verè Magistri, aut, *Post scholas magistrum, vacent libris, delectentur antiquis*; quòd idem ferè est; Aut lege, *Post scholas Magistrum vocent, libris delectentur antiquis*, id est, comitem habeant pro Magistro, ad quem referant omnes suas difficultates, vtanturque etiam libris antiquis; melius

Ioan. Jac. Chiffletij,

tamen ut antè: sequitur, *In ipsis quippe artis huius initijs, quædam sacerdotij genere sacramenta nos consecrant; ubi lego, quodam sacerdotij genere, ut sacrum quid præ se ferat ars medica, unde supra dixerat, qui operandam suscipiunt humanam salutem: nam operandi verbum, pertinet ad sacra: Sequitur, Nam si videro quod delictum lapsus excuset, lego, non video: Postea, comitiæ Archiætrorum honore decorate, ibi nullus sensus, lego, decoro te, nam verba sunt ad eum qui comitiæ suscipit: Postea, nam licet alij subiecto iure seruiant, tu rerum domino studio præstantis observa; lego, tu rerum dominos [aut dominum] studio præstanti observas: id est, non ut servus, sed ut amicus Imperatoribus ac Regibus, veluti imperas, eorumque vitam observas. Archiætri igitur dicebantur, qui in comitatu principis, medendi cura fungebantur, quorum alij simpliciter, Archiætri, alij Archiætrorum comites ordine 1. 2. vel. 3. Ideò græca appellatione sic dicti, quia ferè omnes Græci natione, & quia omnia ferè Medicorum Græcè tradita, sicque à Latinis, qui secuti sunt recepta, deinde verò ut commodiùs vno verbo diceretur, quod pluribus erat Latinè exprimendum. Vbi defuncti erant sua administratione, Archiætri, dicebantur Eparchiætri vno verbo, sic enim legendum puto*

puto in illa lege 6. tit. 52. citati non ex Archiatris, & sic dicebatur exaduocati, extogati, exconsules.

Vinum nouum & vetus quomodo intelligantur: vina mollia.

CAP. II.

Nihil certum aut perpetuum posse de vinis decerni, an noua, an vetera censeantur, satis perspicuè monstraui Iureconsultus in l. ex usu. D. de tritico, vino, & oleo legato, his verbis, *Item si vinum vetus sit legatum, ex usu testatoris legatum estimabitur, id est, quot annorum vino pro vetere utebatur, quod si non appareat, vetus accipietur, quod non est nouum, id est anni prioris vinum, appellatione veteris continebitur, nam aliter obseruantibus, quis finis, aut quod initium veteris vini sumetur?* Censet igitur olim vetera vina, non alia de causa, vetera appellata, nisi ex placito & usu vtentium; Quare non est quod quisque se torqueat in veterum scriptorum libris euoluendis pro determinatione aliqua certa colligenda differentiarum noui vini & veteris; Alios enim legas, qui vina

Ioan. Iac. Chiffletij,

vetera appellarunt ea, quæ vix hyemen attigerunt; alios, qui vergente hyeme; alios etiam, qui non ante annum, ut Varro l. i. rei rust. c. 65. & lex proximè dicta è placitis iureconsultorum, cui consentire videntur ea, quæ referuntur ab eodem Varrone 5. de ling. Lat. & à festo Pompeio in Meditrinalia, ubi scribitur *quo die quis primum gustaret mustum, diceret ominis gratia, vetus nouum vinum bibo, veteri nouo morbo me deor*, ex quibus verbis palam est Varronis locum sic legendum, *flamen Martialis dicebat hoc die solitum vinum nouum ut vetus libari*, est, perindè ac si esset vetus, ominis scilicet gratia; propterea rectè dicebatur *nouum vetus*, quia licet nouum esset, libabatur tamen ut vetus; nec Plutarchus 3. sympoſ. 7. prodit libari solitum aliud quam nouum; quare falluntur qui vetus nouum vinum apud Varronem explicant, pro recentato seu renouato, non enim veteri nouum miscebatur, ut male censuit Mercur. i. variar. 7. aliter Cassiodorus 12. variar. 4. ubi de vino acinatitio, purpureo, & lacteo sermonem facit, dum sic scribit, *Autumno lecta de vineis in pergulis domesticis uua resupina suspenditur, seruatur in vasis suis, thecis naturalibus custoditur; Rigescit, non liqueſcit ex senio, tunc fatuos humores exudans magna suauitate*

dulcescit : trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tēpus aperiat, miroque modo incipit esse novum, quando cellis omnibus reperitur antiquam &c. Dioscorides non videtur vetera vva intellexisse, nisi, quæ septimū annum excederent, imò vina septem annorum media appellavit l. 5. vnde videtur vinum intellexisse, quod iam propter ætatem annorum euasit, de quo Plinius dixit *vina vetustate amarescere.* Virg. 1. Georg. videtur etiam vetera intellexisse per *mollia*, si Seruio credendum, qui mollia explicat defecata & asperitate carentia,

In primis venerare Deos, atque annua magnæ

Sacræ refer Cereri, lætis operatus in herbis

Extremæ sub casu hyemis, iam vere sereno,

Tunc agni pingues & tūc molliſſima vina, &c.

In eandemque sententiam videtur Arist. 20. Problem. 35. mollia dixisse vina, quæ nihil aquei habeant admixtum, cuiusmodi cernitur in mustis; sed tamen contrariam planè sententiam habet Macrobius 7. sat. 7. vbi mollia vina potiùs de mustis quàm iam defœcatis intelligenda esse concludit, his verbis, *inesse autem aquam musto vel hinc docetur, quod cum in vetustatem procedit, fit mensura minus, sed acrius fortitudine, quia exhalata aqua, qua molliiebatur, remanet vini sola natura cum fortitudine sua libera, nulla diluti humoris*

Ioan. Iac. Chiffletij,

permistione mollita : Et Palladius in Octobri
tit. 14. fortibus vinis, *mollia* opposuit; ex
quibus omnibus iudicari potest *vina mollia*
esse, quæ nec musta sunt, nec adeo vetu-
sta, quin aliquid aquei adhuc retineant,
sed media, hoc est, iam defœcata & aspe-
ritate carentia, & tamen adhuc aqueum
quid in se habentia, quod si exuperet, as-
pera sunt & adhuc cruda ac dura, si desit,
fortissima qualia vetusta; Quare Athæn.
lib. 1. cap. 24. Tarentina vina appellavit
mollia, quia & suavia essent, neque acrimo-
niam aut fortitudinem vllam haberēt ve-
hemētem, essentque stomacho vtilissima.
Ex quibus si liceat nobis pro natura rei ali-
quid determinare, censerem, non numero
mensium annorumve definienda vina ve-
tera aut noua, aliter sæpius peccaretur,
quia alia alijs citius vel tardius inuetera-
scunt, sed totum committendum exquisi-
tissimè omnium sensuum gustui, ita quòd
quandiu cruda, aspera, dura, non defœcata
manerent vina, nisi hoc haberent naturæ
suæ proprium & peculiare, tandiu etiam
noua dicerentur; vbi vero huiusmodi, vi-
tia deponerent, odoremque ac vires suas
natiuas obtinerent, tunc vetera vina pu-
tarentur, essetque initium noui, cum iam
primo fit mustum, nam id quoque Varro

1. de re rust. cap. 13. *vinum nouum* appellauit; finis, cum incipit deponere eas qualitates, quas iam exposuimus.

Quid vua, vua caniculata apud Marcellum.

CAP. III.

VVæ nomen varias apud veteres fortitū est significationes, Plin. lib. 11. cap. 17. *vuam* pro conferto apum examine dixit, & lib. 16. cap. 29. pro conferto flore in loro, ad instar florum quercus & oleæ; Galenus *vue vrsi* meminit; Plinius loco *vue* lib. 10. cap. 73. *vindemiam* dixit; idem *vue taminie* meminit l. 26. cap. 13. quam *staphisagicam* multi sunt interpretati, contra ipsius Plinij opinionem l. 23. cap. 1. recentiores *vuam crispam* & *vuam spinam*, vulgarem Grossulariam nominarunt, & herbam paridem, *vuam versam*, vulpinam, & lupinā, appellauere. Marcellus Medicus cap. 14. *Vuam*, inquit, *caniculatam* & *cocleam germanam* combure; an hic *vuam caniculatam*, pro canina dixit, & pro vua canina syluestrem intellexit, eo modò, quo rubus caninus & rosa ca-

Ioan. Iac. Chiffletij,

nina pro syluestribus dicuntur. Dalecham-
pius in suis notis ad Plinij caput 2. lib. 14.
hunc Marcelli locum ita explicat, vt *lana-*
tam vuam Marcellum, per *caniculatam* in-
telligere dicat, veluti lanugine canescen-
tem & hirtam; sed mendose, cum Mar-
cellus potius intellexerit, caniculæ ardori-
bus vstam, quæ propterea posset facilius in
puluerem conteri; hanc æstu inarescentē
vuam Plinius lib. 14. cap. 16. *solstitialem* ap-
pellat. Ouidius huc respexit, dum canit,

Est tibi rure bono generosa fertilis vuae

Vinea, ne nascens vsta sit vua, time,

Posses etiam, sed non æquè benè, *vuam*
caniculatam pro *furfuracea* intelligere, hoc
est, pro ita exsiccata, vt furfures referat, eo
modo quo apud Festū canicaceus panis,
furfuraceus dicitur.

De Mariscis: Iuuenalis locus explicatur.

C A P. IV.

Iuuenalis sat. 2. sic canit.

Caduntur tumida medico ridente marisce.

Ausus sum aliquando huic loco, qui mihi
obscurior videbatur intētare manus, nam

pro *ridente* legendum putabam *tridente*, aut *rudente*, aut quid tale, quod instrumentum chirurgum significaret : Non conquieui in illa explicatione, quia nec fidem librorū habui, nec noui vocabuli authorem ; somniaui & aliam viam loci illustrandi, *ridente*, hoc est, dilatante, vt commodius effluat sanguis, qui in mariscis illis plærunque fœculentus & crassior. Ludit autem Poëta totus satyricus in ambigua voce *Mariscæ*, nam vt Marisca, cum præmatura est, turgēt non modo, sed veluti rumpitur, & dilatatur, ita fungi isti seu ficus in ano, vbi planè intumuerūt, debent quoque aperiri & dilatari. Mart. lib. 11. epig. 19.

Non boletus hyare, non mariscæ

Ridere, aut violæ patere possunt.

hæc ratio non omninò absurda; certior tamen, ne quis me putet in meis nugis tantū delectari, interpretatio hæc, si dicas; Medicum, dum cœdit fœdas Mariscas, ridere fastum & superbiam illius, qui cum exterius promittat atrocem animum, est tamē excors, mollis, & venereis notis infamis; Quid si ita legas?

Ceduntur tumida medico, ridentque mariscæ.

Id est, aperiuntur à Medico, & hiant, & dilatantur, vt etiam ad Martialis versum respondeat, vt in ambiguo ridendi verbo,

Ioan. Iac. Chiffletij,
iocum ponat Iuuenalis.

*De Cæpis, Alijs, & Malicorio: Plinius
aliquot locis emendatur, & expenditur.*

C A P. V.

Locus est apud Pliniū lib. 2. c. 7. in quo
variarum gentium ritus & religiones
adfert, quo in loco obscuriora mihi visa
sunt hæc verba, *Gentes vero quædā animalia,
& aliqua etiam obscæna pro dijs habent, ac multa,
dictu magis pudenda, per fætidos cibos, & alia si-
milis iurantes &c.* quæ lectio sumpta ex ve-
teri paterno codice manuscr. parū dissen-
tit à vulgatis; non dubium est autem Ægy-
ptios hoc loco intelligi, quos, dixit Plinius
lib. 19. cap. 7. *Allium cæpasque inter Deos iure-
iurando habere,* quod & Iuuenalis apertè
innuit his verbis,

*Porrū & cæpe nefas violare & frāgere morsu:
O sanctas gentes quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.*

Et Prudentius in Romani martyris suppli-
cio, per istephanon, hym. 10. ridens Ægy-
ptios Deos, ait: *Adpone toris relligiosas arulas,
venerare acerbū cæpe, mordax aliū &c.* Ex

quibus locis lubens legerem in textu superiori *per fætidas cœpas & allia similiaque iurantes*: sic enim suspicor scripsisse Plinium, quî locus cum non ita facilè ab imperitis librarijs intelligeretur, corruptus est & deprauatus. fætidas autem cœpas & alia dixit, quia sunt βαρυόσµα, de quibus non est dubium Lactantium locutum, cum scribit hæc lib. 5. de iustitia cap. 2. *Num peius nos destruimus, quam natis Ægyptiorum, qui turpissimas bestiarum, ac pecudum figuras colunt, quedam etiam, pudenda dictu, tanquam Deos adorant.*

Idem etiam Plinius lib. 23. cap. 6. vbi de malicorio loquitur, ait, *expetitur grauidarum malacie, quoniam gustatu moueat infantem*; qui locus cum obscurior videretur Ioan. Chiffletio patri meo, annotauit legèdum esse, *quoniam gustatu moueat famem*; ego verò sic conseruandum putò locum illum, si legamus *quanquam* pro *quoniam* qui error in veterum authorum libris frequentior est, quam vt à me explicetur; quomodo enim sapor acerbus & terreus in malicorio, potest famem excitare, cum & insuauis sit, & ad esum planè ineptus? sensus verborum Plinij est, licet ob gulæ fastidium grauidis expetatur, vt & alia absurdiora, hoc tamen inde sequitur periculū, quod malicorium

Ioan. Iac. Chiffletij,

si fumant, mouetur infans, id est, solet sequi abortus. Sic Theodorus Priscianus gynæci cap. 6. ait, *fel ouillum & succum mali granati aequè violentum in excludendo fœtus ac ipsum dictamnium*: Et Celsus lib. 5. cap. 21. si infans intus decesserit, quo facilius eijciatur purat, *pessum ex malicorio*. Et per os sæpiùs parat medicamentum ex malis punicis ad purgationem vteri & eijciendum fœtum, Hippocrates lib. de natura muliebri; Causa autem propter quam potest malum punicum eiusve cortex abortum procurare, sumpta est ex qualitatibus manifestis, frigida scilicet & sicca, quæ vtero neruoso planè aduersantur, *Mouere autē & remouere infantem*, locutio est Pliniana vt lib. 28. cap. 7. dixit *remouere infantem*, quod ego explico, parere, & edere in lucem. Quo in capite, nolo hic præterire verba illa quæ sequuntur de lacte muliebri, *Aurium vitijis medetur modicè admixto oleo*. Ioan. Chiff. pater, pro *oleo* legebat ex veteri manuscripto *opio*, rectiùs meo iudicio; nam & ijsdem planè verbis idem medicamentum proposuit Archigenes apud Gal. 3. sec. loc. 10. ἡ μηκωνέις ὀλίγον σὺν γάλακτι γινεκέμι.

*De usu florum Cardiacorum: reprobatur
sententia fristmelice Medici: Dioscori-
dis locus explicatur.*

C A P. VI.

FRANCISCUS FRISTIMELICA PATAVINUS ME-
dicus, in tractatu de morbo Gallico,
negat utilem esse ullomodo usum florum
cardiacorum, ut buglossi, borrag. violarū,
quia eorū vires flaccidæ sint & elanguidæ;
id ad antiquorum consuetudinem refert,
quos ait non esse solitos flores legere, nisi
eo tempore quo plantæ semine turgent,
quod, ait, locus Dioscoridis euidēter do-
cet in cap. de chaniædry, ubi censet legen-
dum florem cum semine prægnās est, qui-
bus verbis videtur ab usu medico flores
omnes etiam cardiacos ablegare; contra
quem virum alioquin grauissimum eò lu-
bentius agam, quia medicinæ saluberrimū
remedium respuit, nixus falsissimis fun-
damentis; ac primum quidē quotidianus
usus potuit hominem continere ab hac
tam temeraria assertione, nam qui Medi-
cinam faciūt probatissimi Medici, omnes

Joan. Iac. Chiffletij,

utitur huiusmodi floribus cardiacis; ratio autem valida hæc est, quod si quævis & efficacia inesse debeat aliquando flori, tum maximè esse, cum viget, & est integer, non autem, cum iam elanguidus & exsuccus, atqui viget ante seminis maturitatē (quo tempore legendum censent omnes Medici) non cum semine prægnās est planta: Authoritas, quam ex Dioscoride sumit, indiligentiam & linguæ Græcæ imperitiā arguit; Quod enim ait Dioscorides, *carpi-
tur dum semine prægnans est*, de planta, non de flore intelligendum Græcus contextus apertè docet; ait enim ibi Dioscorides, *Ἀνθος ὑποπόρφυρον μικρὸν συλλέγειν ὃ αὐτῷ δεῖ ἐγκό-
μονα τῆ καρπῆς*, ergo, *αὐτῷ*, non ad, *τὸ ἀνθος* potest referri; adde quod floris nullus hodie, nec veteribus usus, cuius vires nullas peculiare tradidit Dioscorides, minus Theophrastus, Galenus, & alij.

*Quid Coronæ Ægyptiæ, Hybernæ, Ser-
viæ, Serilla.*

C A P. VII.

COronarum usum & abusum inter veteres satis diligenter persecuti sunt

Plutarchus 3. sympof. 1. & 2. Athenæus l. 15. dipnofoph. Clemens Alexandrinus 2. pedag. c. 8. qui ex Athenæo plæraque omnia videtur exfcripfiſſe; inter Latinos Ter-
tullianus lib. de Corona Militis; ſed copioſè de his Plinius l. 21. c. 2. & l. 22. c. 3. & ſequē-
tibus. De quorum nominibus & appella-
tionibus multa annotauit, quæ non vidē-
tur ſatis intellecta; *Ægyptias* enim cum
dixit l. 21. c. 2. viſæ ſunt mihi aliquando
eædem intelligendæ, quas poſtea *Hybernas*
vocat, ſic ait, *coronis è floribus receptis, paulò
mox ſubiere, quæ vocantur Ægyptiæ, ac deindè
Hybernæ, cum terra flores negat, ramento è corni-
bus tincto.* Quod ſi mauis diſtinguere Hy-
bernas ab Ægyptijs, in eo differre dicen-
dum eſt, quia *Hibernæ* fierent non ex flo-
ribus, ſed ramento è cornibus aut cera
atque alijs rebus quæ florum colorē imi-
tantur Ægyptiæ vero floribus quidem cõ-
ſtarēt, ſed aut natura ſua in odoris, quales
aliquando hyeme media erumpunt, aut
arte aliqua conſeruatis, ita vt pereat quidē
ſuauiſſas odoris & ſagrantia, color tamen
ſeruetur integer; quæ ideo dici etiam poſ-
ſunt *Hybernæ*, quia hyeme natura ne-
gante viuos flores, cogerentur ijs vt, vt
Plinius poſtea cap. 8. de *Amarantho* ſcribit,
Madefactum aqua reuiuifcere, & coronas Hy-

Ioan. Iac. Chiffletij,

bernas facere : Dici etiam possunt *Ægyptiæ* illæ excornuum ramentis concinnatæ quia flores *Ægypti* æmulentur, qui exteriori forma pulcherrimi sint, nullo tamē modo odorati, vt de his tradit Plinius lib. 21. c. 7. & c. 11. vtræque tamen & *Ægyptiæ* & *Hybernæ* in hoc conueniunt, quod neutræ sint odoratæ.

Quid vero *seruiæ* sint, apud eundem Plinium, l. 21. c. 2. nulla potui adhuc veterū lectione consequi; nam si, vt ipse ait, à *serendo* dictæ sunt, cur non potius, *series* dixit, hoc est flores alios alijs ordine quodam annexos, atque inter se colligatos, vnde & *rerum series* à *serendo* dicta. Codex manuscriptus quo utebatur pater meus habet *seriua*, non *seruiæ*, quæ scribendi ratio Plinio familiaris, lib. 15. cap. 23. *coctinæ castaneæ*, & lib. eodem, c. 16. & 17. *poma cadiua*, vnde & Marcellus Med. cap. 20. *cadiui* pro *comitilibus* à cadendo; Varro lib. 1. cap. 2. *sementinas ferias*, dixit facilis enim librarijs error ex *seruiæ* in *serilla*, aut *serilla* seu *serilia*, de quibus Festus sic, *serilla* verrius appellari putat *naugia istrica* ac *liburnica*, quæ lino ac sparto condensantur à *conserendo* & *contexendo* dicta, quia dicat Pacuuius in *Neptris*, *Nec vlla subcus cohibet compagem alvei, sed suta lino & sparteis serilibus*, cum periphrastice & ficto vocabulo usus sit

pro funiculis qui sparto conferuntur.

*De Pure & simplici medicamento: Galeni
loci. Ius duplex apud Horatium.*

C A P. VIII.

Galenus 1. de aliment. facult. c. 2. sub finem, *Pus*, ait, ideo à puro succo differre, quod sit *δυσώδης*, hoc est *fætidum*; idem tamen comment. 3. prognost. textu ult. censet pus esse debere quam minimè fætidum; Quæ contrarietas soluitur ex verbis eiusdē Galeni loc. cit. in prognost. ubi proposita puris generatione ex duplici causa, calore scilicet extraneo, & naturali, necessario etiam illud sequi ait, ut in eo remaneant notæ aliquæ, tūm *σύνθεως*, tūm *πίεσεως*: itaque fætidū esse necesse est, sed ut ait Hippocrates *quam minimè fætidum*, si potior sit caloris natiui actio: aliter enim fit admodum graueolens. Dixit autem Galenus lib. 1. de alim. facult. absolutè *δυσώδης* esse *pus*, quod non intelligendum est de admodum fætido, sed de eo quod si cum crudo humore conferatur reuera est fætidum. Celsus etiam simpliciter dixit lib. 5. cap. 26. *pus optimum esse si leue est, si nihil olet, si*

Ioan. Jac. Chiffletij,

æquale est &c. Itaque tale pus, quod scribit Hippocrates quam minimè esse debere foetidum, Galenus ait esse indicium *σηψωρ*, id tamen non tam soli naturæ operanti, quam victrici tribuendum, nec nisi improprie concoctio appellanda, vt mille locis docuit.

Idem Galenus 6. de sanit. tuenda, cap. 10. proponit in ventriculi affectibus medicamentum diatrionpipereon, quod appellat simplex medicamentum, manifesto errore, cum tribus piperis speciebus constet, ob idque compositum potius dicendum sit; videtur autem simplex appellasse, propterea quod pauca in eius mixtura reponantur medicamenta, quæ, facta cum alijs multis compositis collatione, videtur simplex medicamentum constituere; adde quod tres hæ piperis species, quas in eius compositione enumerat, vnius sunt eiusdemque facultatis, nec differunt secundum magis & minus, simili modo Plutarchus in libello de Musica, Poëtarum & Musicorum veterum Olympi atque Terpandri poemata, quæ essent trifidia, simplicia appellauit, facta cõparatione cum alijs, quæ vocat varia ac multifidia. Horatius etiam 2. sermon. 4. cum statuisset duplex esse ius primo simplex enumerat, quod ait,

--- *Edulci*

--- *E dulci constat oliuo,*

Quod pingui miscere mero, muriaque decebit,

Non alia quam qua bizantia putruit orca.

Illud autem simplex vocat ad eius differentiam, cui alia condimenta solent admisceri, quæ Græcis dici *καρικελαι* annotat Galenus 4. de san. tuenda c. 10. cuiusmodi ait esse garum, & alia superuacua, quæ tum Satyra 8. l. 2. tum loco citato, expressit Horatius his verbis.

Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,

Corycioque croco sparsum stetit insuper addes

Pressa Venafrane quæ bacca remisit oliuæ.

Si enim, ut Lambinus censet, simplex ius intelligendum sit apud Horatium, quod solum dulci constat oliuo, quid in eo sine sale, aut muria, aut vino potest esse suauitatis? Quis vero author tale ius vnquam descripsit?

*De scabie cordis, & regio morbo: Prudentius explicatur. Quid scabies in venis
Ætio; & de Pilulis Alexandri.*

CAP. IX.

A Vrel. Prud. lib. peristeph. Hymno 2.
Quisquis tacendi intemperans

F

Ioan. Iac. Chiffletij,

*Silenda prurit prodere,
Vexatur & scalpit iecur
Scabiemque cordis sustinet.*

Giselinus Medicus ad hunc locum non satis mihi placet, veriorque hæc interpretatio, si dicamus, à prudētissimo Prudentio eos, qui tacere nequeunt, sed veluti pruriunt vt silenda prodant, comparari cum ijs, qui mala scabie laborantes non possunt cōtineri, quin vniuersum corpus scalpant. Illa autem scabies sæpè fit vitio sanguinis in toto corpore efferuescentis. Illa vero quæ sequuntur,

*Dum Daemonum sordes colis,
Morbo laboras regio.*

Rectius meo iudicio sic possunt explicari, vt quemadmodum morbo regio laborantes sæpius aurum iubentur intueri, vt eius fulgore & coloris naturali quadam proprietate liberentur, vt tradit Cælius Aurel. 3. Chron. 5. immò maior remediorum pars, quibus vtitur Archigenes, præter vim peculiarem quam ex manifestis qualitatibus habent aduersus iëterum, similitudinem ferè habent coloris cum arguatis, vt est fuluus; fructus rubi canini succus, chelidonix, rubræ radix, crocus, fel vrsinum &c. sic idololatræ aureis deorum imaginibus (quos per contemptum sordes vocat)

frequenter adoratis, putant se vero Deo
 litasse, & peccatorum expiationē fecisse:
 De his qui aureas potius quā alias statuas
 colunt, sic scribit Plinius lib. 34. *alienasque
 effigies colunt, ipsi honorem non nisi prætor ducen-
 tes.* Iam ad Ætium; ille in penultimo ca-
 pite lib. 5. Cydonatum præparat, quod
 tum alijs multis affectionibus præstantis-
 simum esse, tum maximè τοῖς καὶ τοῖς ἐλέφας ἰω-
 ριάσει, id est *scabiei in venis*; sed quid sit hæc
 venarum scabies, non mihi planè notum
 est, nisi id genus sit mali, quod Alexāder
 Trallianus describit l. 9. c. 7. vbi indicia re-
 fert scabiosæ vesicæ, ex vrina furfuracea,
 quam etiam scribit aliquando apparere in
 scabie venarum, cum scilicet in febribus
 vehementissimis & ardentibus, scabiem
 patiuntur venæ, quæ ex particulis quibus-
 dam in vrina furfuraceis dignoscuntur.
 Scabiem etiam internam esse æque ac cu-
 taneam monstrat Vales. comment. in 6.
 epid. tex. 23. Idem Alexander citatur à
 multis practicis quasi author pilularum
 quas modo *pilulas Alexandri*, modo *pilulas de
 nitro* appellant: Earum tamen descriptionē
 in toto opere Alexādrī nunquam reperire
 potui, saltem quæ nitrum reciperent:
 Mesue in cap. de Epilepsia, sub Alexandrī
 nomine eas describit, ex cuius verbis fa-

Ioan. Iac. Chiffletij,

cilè est conijcere vitiatos esse Alexandri
codices lib. 1. c. 15. ibi enim eadem quæ
Mesue ponit catapotia, describuntur; sed
in quibus multa defunt, quæ videntur ne-
cessariò textui inferenda; maximè quia nō
solum Mesue sic describit, sed quia eodē
modo etiam in veteri Alberti Torini in-
terpretatione reperiūtur, mirorque opti-
mum quo vsus est Goupylus græcum co-
dicem, aliosque quos habuit Andernacho
hoc modo corruptū hunc locum habuisse,
maximè quia eorum catapotiorum autho-
rem se videtur innuere Alexander, quæ si
nihil aliud quam aloēm, scammonium,
gummi, colocynthidem, vdelliumque cō-
tinuissent, Galeno potius authore, aut
Quinto eius præceptore, erant ab Alexā-
dro, quam suo nomine diuulgandæ; des-
cribuntur enim tūm alibi, tūm primo sec.
loc. 1. ab his non dissimiles, nisi ratione pō-
derum, & quod pro Gummi, Quintus ma-
stiche chia utebatur. Alio nomine dicun-
tur Actuario *catapotia diacolocynthidos* lib. de
med. comp. quibus addit nitrum cum A-
lexandro: harum dosim Galenus statuit
(ne hoc quoque prætermittam quod à
Mercuriali reuocatum est in dubiū primo
de morbis curan. ultimo) vndecim cata-
potia, singula magnitudine grani ciceris,

quæ determinatio non est ad pondus accipienda, sed ad proportionē potius, quam iudicat conuenire oculus: sic etiam Galenus, Celsus, Græci, Latini omnes, fabæ Græcæ aut Latinæ aut Ægyptiæ, itemque lupini, aut ciceris magnitudinem sæpius dixerunt, interdum etiam pondus, maxime de Ægyptia.

De antiquorum Tabulis Eburneis, Citreis, Buxeis; Persius explicatur; Cicero emendatur.

CAPVT X.

Varia fuit antiquis materia, qua in tabellas tenues perpolita, cerisque illita, scriberent acuto stilo: Præcipuè tamen seligebatur, quæ vel candore, vel soliditate valeret, quæque facilè cariem non contraheret, cuiusmodi erat *ebur*, *buxus*, *citius* seu *Cedrus*. De eburneis tabulis, seu pugillari-
bus, Martialis lib, 14.

*Languida ne tristes obscurent lumina cere,
Nigra tibi niueum littera pingat ebur,*

Joan. Iac. Chiffletij,

De Citreis existimo Tullium intellexisse, lib. 4. epist. ad Att. 4. quem locum sic puto olim exaratum fuisse, *Etiam velim mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, & ad citrea administris, vulg. & ad cetera administris*, pro quo longè rectius *citrea*, repono, aut si voles *ceras*. Citreorum clara mentio apud Persium sat. 1.

*Non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis.*

Lectis, explico, pulchris, electis & affabre edolatis, vbi sic antiquus interpres Cornutus, *Apud antiquos citreis tabulis parietes ornabant, quas & cera incerabant, ut quicquid in animum veniebat statim notaretur, ne vis ingenij periret*. Aliam, quam adfert explicationem non probo, quia huic veriori & sinceriori facit præiudicium. De Pugillaribus citreis versus est Martialis l. 14.

*Secla nisi in tenues essemus ligna tabellas,
Essemus lybici nobile dentis onus.*

E quo versu confirmatur, quod Cuiacius scripsit ii. obseru. c. 14. vbi monstrat lignū sepe pro tabulis poni ab antiquis; Idem Marti. lib. 9. in Mamurram, Citreas mensas celebrat, quæ ibi aliud sonant quam tabulæ, in quibus scribebatur stylo. De Citreis Iuuenalis sat. 7.

Crocea membrana tabellæ

Impletur.

Quod tamen de buxeis quoque potest intelligi. Plinius lib. 16. cap. 16. *Etsi magnitudinem mensarum caperet haud dubiè proferretur Citro; nunc intra pugillares lectorumque silicios aut laminas rarò usu spectatur, & quæ sequuntur de buxo. De Tabellis buxeis Plautus in Menechmis.*

Quis iste est peniculus, qui extergentur buxæ?
Propert. 1. 3. eleg. 22.

Vulgari buxo sordida cera fuit.

*Somnus de prandio; Meridiari; ἐνδιάλειψις
Quid de die; Quid de nocte.*

C A P. XI.

QVamquam verè ab Hippocrate pronuntiatum sit illud de somno 2. prognost. 11. *πλὴν μὲν ἡμέρας ἐγρηγορῆσαι χρὴ, πλὴν δὲ νύκτα καθεύδειν, hoc est interdum vigilandum esse, nocturno vero dormiendum, quia tamen idem alibi dixit, dandum aliquid consuetudini, non videtur alienum etiam quandoque permittere multis diurnum somnum, ijs maximè qui id consuetum habent, & id non*

Ioan. Iac. Chiffletij,

nisi longis diebus faciunt, quod adeò solemne est multis, ut sine eo pessimè habeant. Agrius apud Varronem 1. rei rust. cap. 2. *Ego hic ubi nox, & dies modicè redit, & abit, tamen estiuo die, si non diffinderem meo insitio somno meridie, vivere non possem.* Hippocrates quoque lib. 1. de diæta fi. quibusdā naturis utilem ait somnum meridianum breuem æstate; Causam reddit ne corpus ab anni tempore resiccetetur; somnus vero, maximè qui fit post cibum, humectat, qui verò mane post deambulationes fit somnus, siccat maximè auctore eodē Hippocrate, libro cit. de his qui media die dormiunt, Celsus scripsit lib. 1. cap. 2. *longis diebus meridiari potius ante cibum: sin minus post eum.* In quibus verbis etiamsi *meridiari* verbum tam dicat de his, qui ante, quam qui post cibum dormiunt, magis tamen propriè intelligi debet de his, qui post prandium, quod verbum scribit Plutarchus 8. sympos. 6. græcis dictum ἐνδίαζειν, quia post prandium fieret; Comicus tamen Simo apud Plautum in Mostell. videtur omnino cum Hippocrate damnare somnum meridianum, cum sic ait,

Vxor nam prandium mihi per bonum dedit

Nunc illa dormitum iubet me ire, minime:

Non bonus est somnus homini de prandio.

Quæ tamen, si rectè intelligantur, nihil detrahent verbis Celsi, quin potius ijs lucem adferent; non etenim negat absolute senex ille, somnum meridianum esse vtilē, sed ait somnum de prandio, quod est lōgè diuersum à meridiari; hoc enim postremū, medium tempus includit, quo inter prandium & cœnam, aut saltem (si non præcesserit prandium) longè ante cœnam licet aliquando dormire; somnus autem de prandio nihil aliud est, quā somnus, qui fit in extremo, vixq; absoluto prandio, cū adhuc cibus in faucibus hæret, qui vt maxime noxius dānatur ab omnibus Medicis; Plautum autem sic esse intelligendum demonstrant verba Simonis, quæ ante dixit, & sic quoque loqui solent elegāiores; M. Cicero l. 8. epist. ad Att. 6. *Obsignata epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi (nam eam vesperi scripseram)* C. Sossius &c. vbi de nocte dixit, aut pro extrema nocte, seu quarta vigilia, cum nondum lucet, vt interpretatur Leonardus Malæspina, aut pro *omni*, id est, post noctem, statim scilicet imminente Aurora, Terentius Adelphis act. 5. sc. parata.

Ceterum rus eras cum filio,

Cum primo luce. M. imò de nocte cenſeo.

Donatus rectè explicat *cum primo luce*, id est, cum primum sol cœperit illucescere,

Ioan. Iac. Chiffletij,

de nocte scribit hæc, *abundat de*, ridiculè; Nā si Donatus veterē hanc dicēdi rationē adnotasset, aut intellexisset, fuisset nobiscū interpretatus *de nocte*, hoc est, nō Sole iam orto, sed in ipso diluculo; sic ibidem Terentius sc. ult. *Apparare de die conuiuium*, id est, *ante noctem*, nō enim erat moris cœnare, nisi ipsa prima face, aut saltem sub noctē; quod tamē idē Donatus aliter intellexit, vide Catullum ad Porcium & Socratiōē,

Vos conuiuia lauta sumptuosè

De die facitis.

Et Liuium Cæperunt epulari de die. Vide ibi Sig. & Lipsium in epist. Explico igitur *conuiuia de die* pro omnibus sumptuosis & adijcialibus cœnis, in quibus necessum erat diei partem anticipare, aliter ea producta fuissent ad multam noctem.

De flagrorum generibus; variorum authorum loci.

CAP. XII.

IN genere flagrorum inuenio apud auctores vsum ferularum, quæ erant minaces potius quam horribiles & noxię: fe-

ricularum nomine intelligo aridos caules omnium plātarum qui, & concaui sunt, & geniculati, ad similitudinem propriè dictæ ferulæ, vt sunt apud Plinium, cicuta, fœniculus, anethum, & similes, quo in genere erat etiam arundo, de qua Petronius, *Arundinem rapuit ab hostio, iterumque nihil respondentem mulcauit, ac nisi primo quassata arundo impetum verberantis minuisset forsitan etiā brachia mea caputque fregisset.* Et in sacra historia scribitur corpus D.N. Iesu Christi fuisse arundine cæsum: vocabantur etiam interdum ferulæ nomine, auenæ, nam & auenam posuit Virgilius pro arido caule seu calamo cuiusvis ferulæ, quæ tamen dictio corrupta est apud multos authores, apud quos meo iudicio perperā *habena* legitur, pro auena. Horat. lib. 2. ep. 2.

In scalis latuit metuens pendentis habena
Et *auena* in pandectis per, b, scribitur, lege 27. ad legem Aquiliam, *Celsus querit si lolium aut habenam in segetem alienam inieceris, quo eam tu inquinares &c.* Vlpian^o l. 1. de S. C. Silianiano, solet hoc in usu observari vt impuberes non torqueantur, terreri tamen solent, & *habena* vel *ferula* cædi. Erat enim auenę seu ferulæ calamus, vt concauus, sic aptior minis, quā dolori, vnde Prudent. in præfat. Cathenis.

Ioan. Iac. Chiffletij,

Ætas prima crepantibus

Fleuit sub ferulis,

Iuvena. sat. 6.

Hic frangit ferulas

De quibus & Horat. 1. sat. 3. Colum. lib. 10.

---tristes inula, ferulaque minaces

Plantantur.

Existimant quidam inulas eo loco dici tristes, quia pueris tristitiam, ac fletum inducant, sed id numquam cogitavit author, tristes enim dixit pro amaris, Horat.

Inulas ego primus amaras, &c.

Et Seruius ad illud Virgilij *Tristesque lupini*, amaros explicat. Ammianus Marcell. lib. 25. *abrotanum, absyntium, dracontium, tristissima herbarum genera appellat.* Scio Martial l. 10. *ferulas tristes* dixisse, quia timidæ ætati & meticulosæ nullum flagri genus non est triste & odiosum. Columela *ferulas manibus mites* appellauit ibidem. Erant inter flagra & alia vt *Betula* de qua Plinius lib. 16. c. 18. scribit eam esse terribilem magistratuum virgis. Erat & *Rhododaphne*, cuius mentio apud Galenum in exhort. ad artes: *Bollenatia* etiam virga de qua Petronius Arbitr, *Quartilla Balenatiam tenens virgam altèque succincta iussit infælicibus dari missionem*, nisi isthic pro rude intelligas, qua donabantur serui; fuit & *scutica*, aliaque quæ nō

est mei propositi adferre.

*Quid aquarum mutationes: alliatum apud
Plantum.*

C A P. XIII.

MArcellus Virgilius in suis ad Diosco-
ridem comment. eruditissimis, lib.
2. cap. de Allio, de Vitruuij sententia rectis-
simè docuit ξενισμὸς τῶν ὕδατων, quos Plinius
lib. 20. cap. 6. *aquarum ac locorum mutationes*
reddidit nihil aliud esse, quam noxam, quæ
ex aëris, aquarumque peregrinarum inso-
lito usu potest corporibus nostris accidere,
quod vnum verbum græcum duobus red-
didit Plinius prudens, ambiguae dictionis
coniectura. Quanquam enim ξενισμὸς, ve-
luti quædam loci mutatio sit, quasi dicas
peregrinitatem ἀπὸ τῆς ξενίσεως, quia tamen non
omnes peregrinæ aquæ malæ sint, sed quæ
corpora nostra offendunt ac conturbant,
ideo morbos, qui ad eas sequuntur ξενισμὸς
rectè dixit Dioscorides non simpliciter
mutationem aquæ innuens, sed noxam &
conturbationem, quæ ex eius usu contra-
hitur bellissimè explicans ξενίσειν enim non
solum *peregrinari*, sed etiam *conturbare* signi-

ficat, vt monstrat apud Galenum, doctus
Cornarius in comm. med. ξενισμὸς igitur
ὑδάτων non solum mutatio est seu peregrini-
tas; sed noxa, quæ ad peregrinarum a-
quarum mutationem sequitur; quæ sanè
varietas solet non solum infirmos (quales
Celsus dixit eos esse qui grauedinibus ac
distillationibus sunt obnoxij l. i. cap. 5.) ve-
rum etiam sanos quosque, & robustos in
magnos morbos, & difficiles inducere;
Quod & alibi annotauit etiam Plinius lib.
31. cap. 6. si. Aristoteles 5. hist. animal. 31. ex
aquarum mutatione scribit gigni pedicu-
los; Et Varro 2. de re rustica, ait, aquæ mu-
tationem in ouibus lanam facere variam,
& corrumpere vterum: Idem Aristoteles
primo problematum, problem. 13. 14. 15. &
16. omnem mutationem aquarum grauem
& periculofam asserit, earumque causas
multas proponit; ex quib. apparet non esse
perpetuum quod scribit Plinius lib. 28. c.
4. longis morbis locorum mutationem vti-
lissimam; sed tamen non contemnendi
authores Scribonius Largus, & Marcell.
Burdegal. per aquarum mutationes, hy-
dropem videntur intellexisse, quando ille
cap. 125. & 144. ad aquarum mutationes
medicamentum parat, hydropi planè ac-
commodatum, hic cap. 22. seipsum expli-

cat, cum scribit, *aquæ mutationes*, id est, *hydropem*; Quod fortasse gallicum Dioscoridis interpretem mouit (quanquam mendosè) vt in eo cap. de Allio, *hydropem* redderet, pro *mutatione aquarum*. Cur autem hydrops, aquarum mutatio dicatur rationem esse puto, quia sæpius sequatur hydrops ad aquarum mutationem: Nam Plinius lib. 31. c. 3. fontes memorat, qui soleant malum colorem adferre bibentibus. Celsus Aurelianus. 3. chron. 8. locorum & aquarum mutationes, ac peregrinationem marinam ponit inter præcipua hydropis remedia, quasi velit indicare præcipuam causam morbi huius pendere ex vitio aquarum, quasi quis mutet in melius, sic enim intelligi debet, poterit euitare perfectionem hydropis: hæc quantumuis leuia non debent tamen nec possunt à Medico salua conscientia ignorari; alio sensu etiam Plinius l. 3. cap. 5. mutationes aquarum dixit cum earum aut odor, aut sapor in alienum mutatur, quod hoc loco nullam dubitationem facit.

Fuit olim condimenti cuiusdam species, quæ ex alio & nucibus iuglandibus simul commixtis & confusis fiebat quam videtur attigisse Dioscorides lib. 1. cap. de iuglande nuce; hanc puto esse condituram

Ioan. Iac. Chiffletij,
paupertinam, quam Plautus in *Mostella-*
ria act. 1. sc. 1. Alliatum vocauit.

Tu tibi istos habeas turtures pisces, aues;

Sine me alliato fungi fortunas meas.

Itali adhuc hodie idem retinent in simili condimento nomen, *Agliato*, quo veluti cibo magna pars vulgi vescitur maximè circa brumam. Nec alia ratione iuglandes allio mixtas puto, quam ad suauitatem & præcipuè ad allij virus emendandum, sicut de cepis æque virosis scribit Plinius l. 23. c. 8. quod *ijs aduersantur iuglandes leniuntque earum saporem*. Dioscorides loco cit. de allio idem scripsit.

De Ira; Homeri locus à Virgilio imitatus.

Quid sit mascula bilis apud Persium,
splendida bilis apud Horat.

C A P. XIV.

IRa cum duplex sit, altera quæ statim sedatur, altera quæ diutius animo insidit, nec facile è pectore potest dilui; Græci illam priorem modo *χαλκω* modo *μῆνιν*, Latini bilem, & iram vocant: Tullius dixit, *Excandescentiam seu nascentem iram & modo existentem,*

existentem, quam & græcè θυμῶσιν appellat
 4. Tuscul. quæst. Posteriorē propriè Ho-
 merus χόλον vocauit; aliquando κόπον, id est,
 repositam, & altius animo infixam iracun-
 diam; modo θυμὸν. M. Cicero, *odium & irā*
inueteratam dixit. Exemplum est apud Ho-
 merum, in Iliad. ξ.

ἦδη γὰρ θεῶν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται,
 Εὐνῆς κ' ἐφιλότητος: ὅππῃ χόλῳ ἔμπεσε θυμῷ.

Id est,

Iam enim longo tempore inter se abstinent

Lecto & amicitia, postquam ira insidit animo:

Hunc locum videtur æmulatus Virgilius
 primo Æneidos.

Necdum etiam caussæ irarum, seuque dolores

Exciderant animo, manet alta mente repositum

Iudicium Paridis, spreteque iniuria formæ.

Hanc iram, quæ tam difficulter excidit
 animo, videtur festiuè more suo, sumpta
 à vocabulo græco occasione, appellasse
masculam bilem Persius satyra 5. his verbis,

Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis

Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.

Nam *masculam* dixit, ad differentiā τῆς χολῆς;
 quæ in genere fœminino *iram* significat,
 sed leuem; sed si mascula bilis accedat non
 illa χολή, sed ὁ χόλῳ, profecto integra cicutæ
 urna eam non extinguet, est enim χόλῳ, κό-
 πῳ, seu animo impressa & infixata iracūdia;

Joan. Iac. Chiffletij,

sic solent aliquando ponere poëtæ epithe-
ta, quorum ratio festiua est, nec prima
fronte statim cuiuis nota, quia nō ex com-
muni sententia deprompta; sic Horatius
2. satyr. 3. *splendidam bilem* dixit, de atra lo-
quens, quam ex Galeno bellissimè explica-
uit Lambinus. Eius in nigra bile splendo-
ris causam videtur Galenus ad excoctionē
nimiam reducere, qua quidem feruentior
fit ille sanguis & acrior, ignis autem parti-
cipatione splēdidior, quampro natura san-
guinis. sic Martialis de vetere vino & cuius
fæx seu limus vetustate acrimoniæ multū
obtinuit, scribit, lib. 8. ad Flaccum,

Defluat, & lento splendeat turbida limo

Amphora centeno consule facta minor.

Splendorem definit Scaliger in Cardanū
exercit. 142. 3. *lumen in polita superficie*, quod
ideo in corporibus nigris conspicuum ma-
gis esse reor, propter cōtrarij vicinitatem;
Lumen enim velut candor quidam: hinc
apud Plutarch. lib. 3. de plac. Philosoph.
cap. 3. ait de sententia Anaximandri &
Anaxagoræ fulgurum effulgentiam seu
splendorem fieri propter nigricātiā nu-
bis; atqui nigræ nubes fiunt ex densitate
aquæ, cui densitati, vt & in alijs similibus
corporibus, si accedat igneum quid, fit lux
& splendor.

*Abortus pro fœtu mortuo in utero : Br-
cina, pecus, partus, infans, Plinij textus
correctus.*

CAP. XV.

FOetus qui utero continetur, & si varijs
soleat nominibus designari, iisque in-
uicem confusis, propriè tamen latinis ap-
pellatur *fœtus*, græcis ἐμβρυον, κύνισ, aut κύνμα,
& βρέχθ : Tertulianus aliquando vocauit
pecus, ut in lib. de anima, *Cum hebetè unco totū
pecus attrahitur violento puerperio* : Et Marcel-
lus c. 7. hoc ipso, ait, *medicamine incenso, suffita
mulier facile purgabitur, etiamsi pecus intra ute-
rum habuerit immortuum* : Cleopatra lib. 1.
ginaciorum, pessarium imperat quod *mor-
tuum pecus* potest foras detrahère; & alibi
etiam hanc usurpat vocem. Glossarium
etiam vetus illud Claudij Puteani, cuius
sæpe mentio in scriptis Turnebi, Lambini,
Iosephi, Scalig. & aliorum, sic habet, *pecus*,
βρέχθ. Celsus, Horatius, aliique non
pauci *partum* dixerunt, etiamsi nondum in
lucem prodierit; aliquādo etiam *infantem*;
propter quod non fuit reprehendendus
Gaza, qui post tam graues auctores pro

Ioan. Iac. Chiffletij,

non partum reddidit apud Theophr. 1. de
causis plant. 25. Theodor. Priscianus. lib.
ginæciorum c. 6. (sicut Celsus lib. 7. cap.
29. *partum maturum*, id est, exclusioni para-
tum appellauit) *maturam animam* dixit, ra-
tus fortasse vna cum corpore suum capere
etiam incrementum animam: Cur autem
pecus vocarint, ratio est, quia in vtero viuit
vita pecudis, & quia etiam natus infans
ante Baptismum nihil amplius est quam
pecus, hoc autem vocabulum pro fœtu in
vtero; solum inuenio vsurpatum à Chri-
stianis, nec antè à veteribus receptū. Mor-
tuum in vtero, Plinius modo *partum mortuū*
vt lib. 22. c. 25. & l. 28. c. 19. modo *abortum*
dixit l. 24. c. 5. vbi de Galbano, *Abortus*, ait
non exeuntes trahit appositum vel suffitum. Idem l.
28. c. 19. *abortus mortuos expellit*: Quo minus
mirandum, vocem hanc apud Plinium
immutatam & variè positam lib. 12. cap. 7.
vbi de Pipere, ex Theophr. & Dioscoridis
sententia tractat. sic autem legitur in ve-
teri patris mei manuscripto, quo vtor, *ve-
rum & ijs sua iniuria est, atque celi intemperie
carbunculant, fiuntque semina cassa, & inania,
quod vocant bricma, sic Indorum lingua signifi-
cante mortuum; vulgati codices habent brec-
masim quæ vox videtur latina facta ex illa
bricma: Dioscorides dixit βέρισμα; vt cum-*

que sit, ignotum nobis quid eo nomine velint Indi, nam & Garcias hortus in lib. de med. Indiæ vocabulum hoc negat hodie vsurpari Indis, quorum tamen diligentem alioquin indagatorem esse declarant eius scripta; fortè ab hac voce Dioscorides in nothis scripsit Ægyptios lupinū appellare *brechon*, quia sit, vt idem ait, κατὰ μύλων καὶ ἐμβρύων ἐμπαστικόν habent & vulgati codices pro *mortuum abortum*, quod idem esse, iam ex eodem Plinio demonstraui. Idem auctor, ad finem capitis, scriptum reliquit Lycium adulterari asphodeli radice, aut bubulo felle, aut abscynthio: aut thure aut amuirca; De thure, non video quomodo possit ferri ea lectio, cum absurdum sit lycium medicamentum satis frequens adulterari rariore & chariore; Thus enim in Arabia solum nasci scribunt omnes veteres; Lycium, vt ait Dioscorides, & in Lycia & in Cappadocia, alijsque plærisque locis: in meo manuscripto legitur *Rus*, pro quo scribendum *Rhus*, cuius meminit Plin. lib. 24. c. 11. eiusdem penè cum Lycio facultatis.

Petronij aurea sententia de Poëtis explicatur.

C A P. XVI.

R Idet Eumolpus apud Petronium eos, qui vbi versum pedibus instruxerunt, sensumque teneriorem verborum ambitu intexuerunt, putant se continuo in Heliconem venisse, ac sic repente Poëtæ prodeunt; sed facilitatem illam, quam temerè sibi fingunt, retorquet elegantissimis verbis, quando ait, *Ceterum neque generosi oris spiritus sanitatem amat, neque concipere aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine litterarum inundata.* Aliaque veri poëtæ præcepta refert, quæ nolo hic recensere. Dixit autem ideo generosioris spiritum sanitatē non amare, hoc est, non esse contentum termino aliquo cognitionis litterarum, quo simili modo sanitas solet certa quadam ac definita mediocritatis norma comprehendī, quam si excesserit, iam vitium est & morbus; sed debet ille spiritus Athletico ritu turgere, ac veluti ingenti litterarum flumine inundari; Ait enim postea eum plenum litteris esse debere, quisquis ingens

belli ciuilis opus attigerit, aliter sub onere labetur; Aut dicendum cum de perfecto Poëta loquatur, rectè scriptum esse, spiritum eius non amare sanitatem, quia nullis terminis firmari aut circumscribi mens poëtæ potest, sed, vt ait, præcipitandus est liber spiritus, vt potiùs furentis animi vaticinatio appareat, quam religiosæ orationis sub testibus fides, quod est magis proprium historici. Si tamen durior sit hæc similitudo, non ineleganter pro *sanitatem* leges *suauitatem*, vt sit sensus, non solum poëtam ex eo intelligi quia suaues versus habeat, ac teneriore verborum ambitu intextos, sed oportet sententijs grauioribus ex multiplici litterarum scientia accersitis totum plenum esse, quæ quidem extra corpus orationis non emineant, sed vt ait intexto versibus colore niteant vbi malè in vulg. *rationis* pro *orationis*, & *intexto* pro *intexto*, & *vestibus* pro *versibus*.

De Balsamo, & Bitumine Iudaico: Taciti, Plinij, & Auerroidis, loci.

CAP. XVII.

DE succo balsami extrahēdo, authores non benè consentiunt: Dioscorides

Ioan. Iac. Chiffletij,

enim & Theophrastus 9. histo. plant. 6. Iubent vnguibus ferreis incidi; Plinius id nō probat lib. 12. cap. 25. quando ait, *Inciditur vitro, lapide osseisve cultellis: ferro lædi vitalia odit. E moritur protinus, eadem amputari superuacua patiens.* Idem Cornel. Tacitus lib. 21. Annal. *Balsamum modica arbor, ut quisque ramus intumuit, si vim ferri adhibeas, pauent venæ. Fragmine lapidis aut testa aperiuntur. Humor in usu medentium est;* Sic solet loqui Tacitus alibi vt lib. 19. Annalium de Vitellio, *recentissimum quanquam vulnus pauens,* & Columela lib. 5. de re rustica 6. de vlni quadā specie dixit, *ferri reformidat ictum:* rectius tamen legitur *pallent venæ,* quia vt Plinius ait, *è moritur protinus ferro attactus ramus,* & sic videtur olim legisse Pompon. Sabinus *graminat.* in comm. suis in Virgil. vbi tamen textum hunc ad verbum non refert. In hac autem difficultate dicendū, Plinij & Taciti verba non aduersari Dioscori & Theophr. quouis enim instrumēto siue ferreo, siue vitreo, aut osseo, aut lapideo, aut testaceo, possunt balsami venæ aperiiri; ferro quidem, si eo artificio operantis manus libretur, vt ad tenerrimi virgulti intima ac vitalia non penetret, aliter emoritur attacta pars; Propterea dixit Dioscorides *ungues ferreos,* quos vt monet

Marcellus Virgil. verisimile est fuisse instrumenta ad id apta, & idonea composita; quare dixit Plinius *ferro lædi vitalia odit*, hoc est, si per imprudentiam ferrum usque ad intima impingat. Et Tacitus *si vim ferri adhibeas*, quasi violenter non sit percutiendus ferro locus, sed solum cortex ipse superficie tenus incidendus; de fragmine vitri, aut lapidis, ac alijs non ita timendum, hæc enim etiam si altius infigantur, non tamen tantum periculi sequitur, quantum ex ferro. Committebatur autem hæc cura ut plurimum rusticis & rudibus, ac propterea ferro rarius utebantur. Egesippus lib. 1. Excid. Hierosolim. cap. 15. ubi de Hierico, locus, ait, *prope urbem, in quo balsamum gignitur, virgultisque innascitur, quæ acutis lapidibus incidunt pueri agricolarum, perque eas incisiones distillat humor lachrymis pulchrè rorantibus*. Ex quo textu illud annotandum, balsami nomine hic succum intelligi, quem postea humorem cum Tacito vocat, græci, & latini plærique opobalsamum; Idem Egesippus lib. 4. cap. 17. *opobalsamum*, sed alia ratione quam græci, & latini; illi enim ἀπὸ τῆς ὀπῆς, id est, à succo, hic ἀπὸ τῆς ὀπίης; Ait enim, *illic opobalsamum gignitur, quod ideo cum adiectione significauimus, quia agricolæ cortice tenus virgultas incidunt eas in quibus balsama gignā-*

Ioan. Iac. Chiffletij,

tur ut per illas cauernas paulatim distillans humor se colligat, cauerna à græco nomine om̃i dicitur; Hæc Egesippus. Arabes sua lingua balsamum vocant *bolesma*, seu *belsam*. Quidam putant Auerroem 5. coll. cap. 56. per *belen-sam* siue *belenisam* intellexisse succum illū aut potius gummi quod *Beniu* hodie appellatur, de quo Ruellius, Brassauolus, & alij recentiores; ego vero si sit aliquis coniecturæ locus, puto *Belensam* Auerrois, esse *balsamum* græcorum, ductus duobus validissimis critirijs, nomine scilicet, & qualitatum conuenientia; Nam de nomine, quod Serapio de Balsamo loquens vocauit *Belezam*, Auerroes *Belensam* & *Belenizam*, maxima inter vtrumque similitudine; in alterutro enim haud dubiè error; de eius facultatibus Galenus 6. de simpl. medic. ait, *balsamum* calidum & siccum in 2. Idem de suo *Belenzam* Auerroes; Adde quod Cæteræ facultates, quas ipsi tribuit Auerroes, insunt etiam Balsamo; Nec obstat, quod idem Auerroes iam suprà in capite 42. balsami copiosam fecerit mentionem sub nomine balsami, aut enim ipsi nominis varietas ex alijs transcribenti imposuit, ut diuersa putaret, aut paucula de eodem voluit repetere in postremo capite, in quo de marinis agit, hoc est, ut explico, mari adue-

etis, aut iuxta mare nascentibus; multa enim quæ ibi adferuntur non sunt in mari nata, vt Iuiubæ, Caryophili, Cardamomum, &c. *Secacul* etiam ibidem ponit, de quo tamen antea egerat sub nomine *El-garcariæ*. In Taciti libro superius citato mentio fit *Iudaici bituminis* scribit de eo, quod sit *ater suapte natura liquor*. Galenus tamen & Dioscorides *Bitumen Iudaicum* statuunt omnium optimum, idque, ait Dioscorides, purpuræ modo splendens, cui opponit nigrum & sordidum, quod est omnino vitiosum; vnde coniiciendum, legi debere *acer* non *ater*. Sicque olim videtur legisse in Tacito Iulius Pomp. Sabinus, corruptor alioquin potius quam restaurator verborum & sententiarum tam grauis authoris; Acrimoniam satis manifestam ipsi inesse testantur verba Galeni 11. de simpl. medic. vbi caliditatem & siccitatem ei tribuit in secundo gradu, & si fatear reuera, in propriè acrium ordine minime reponi posse; ipsum tamen necesse est aut acre, aut amarum esse; quod autem amarum, etiam acre dici potest: Potuit tamen pro *atro*, *purpureum* intellexisse Tacitus, quemadmodum Virgil. *purpureas violas, nigras* appellauit, & *nigræ violæ sunt*, & *vaccinia nigra*, & 4. Georgicon.

Joan. Iac. Chiffletij,

Viole subluceat purpura nigra,

Sic Homerus & Hyppocrates 4. acut. iii. vinum dixerunt nigrum, pro rubeo. Athenæus quoque i. dipnos. cap. vltimo, scribit, vinorum aliud esse λευκόν, aliud κερρόν, aliud μέλαν.

*Meditatio mortis, quid apud Senecam:
Poculum aureum apud Plinium?*

C A P. XVIII.

QVeritur Seneca epist. 55. lib. 7. de spirandi difficultate, qua iam senex detinebatur, eamque aptissimo vocabulo latino *suspirium* vocat; grecis ἀσπμα καὶ δύσπνοια, Celso *spirandi difficultas* dicitur. de eo suspirio sic scribit, *Nullum mihi videtur molestius, Quidni? Aliud enim, quicquid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. Itaque Medici hanc meditationem mortis vocant.* Sic enim interpungenda sunt hæc verba, quorum sensus est, aliud ab hoc, genus morbi, qualecumque sit, ægrotare est, hoc vero suspirium non solum ægrotare est, sed & animam agere, hoc est violentia morbi ipsam animam à corpore propellere, vt de comitiali morbo

cecinit Lucretius in 3.

Vis morbi distracta per artus

Turbat agens animam.

Vult autem dicere Seneca, Cæteris morbis, quibus dicimur ægrotare, adhibentur sua remedia, quæ spem aliquam integritatis polliceantur; at tam difficili morbo quasi assignari, in eoque perpetuo torqueri, desperatio salutis est, quia in senibus nec curatur facillimè, & eos sæpius ad mortem usque comitatur, quare non præter rem, meditationem mortis dici à Medicis scriptum est à Seneca, hanc tamen appellationem in Medicorum voluminibus non reperio suspirio, aut alicui difficili morbo attributam; veri tamē simile est, temporibus Senecæ usurpatam, non solum in suspirio, sed in omni morbo deplorato, ut sæpius sunt podagræ, hydropes, epilepsiæ, apoplexiæ, phtises & similes ægritudines. Asclepiades qui more eorū qui & populo placere student, & sese volunt nouitate aliqua commendare, adeo impudens & contentiosus fuit (ut Gal. scribit lib. de ven. sect. aduersus Erasistr. c. 5.) ut omnia ferè veterum dogmata laceffiuerit, nec alicui antiquorum, imò ne ipsi quidem diuinissimo Hyppocrati, ingēti garrulitate sua pepercerit; optimam & multis annis fir-

Ioan. Iac. Chiffletij,

matam medendi rationem, quam illi patres tradiderant, appellabat μελέτω θανάτου, hoc est *meditationem mortis*, volens demonstrare vana & inutilia veterum remedia in profligandis morbis fuisse, nec perfectas ab illis traditas ægritudinum curationes, quin potius blandimenta quædam, & ut sic dicam fomenta mali, quæ Plinius hunc locum respiciens l. 29. c. 1. vocat *dolorum indicaturam ac mortis arrham*, quæ sæpè mortem tantum differrent, vitam interim infestarent, ut de quibusdam in apoplexia remedijs scribit Cornel. Celsus: Potest autem id pulcherrime sumi prouerbij vice in omnibus deploratis morbis, ut postquam omnia frustra tentata sunt auxilia, nec tamen leuatus est æger, eam affectionem qua detinetur tanquam incurabilem *meditationem mortis* appellemus; detorquebitur quoque in imperitos Medicos, qui sæpius *per ignorantiam*, ut ait Soranus Isagog. Med. cap. 13. *non intelligendo cōtraria adhibent, & periculum faciunt mortis, seu homini victo μακρονόσημα*, id est, *longam ægritudinem conciliāt*. Talia sæpe in authorum libris reperiuntur, quæ à Medicis sic dici, tradunt, cum tamē, aut nullomodo, aut rarissimè, in Medicorū voluminibus extent, quale est illud apud Plinium lib. 24. c. 11. vbi de struthio siue

radicula, Medetur morbo regio, & ipsa decocti
eius potu, item pectoris vitij: urinam ciet, aluum
soluit & vulvas purgat, quamobrem aureum po-
culum Medici vocant: Hoc nomen nullibi
inuenio, nisi fortè sit illud, quod ponitur in
Dioscoridis nothis, καλλιέρυτον: nam ερυτόν,
poculum regium significat, vt notat interpres
Demost.

*De Murrhina, & Murrhata potione
antiquorum.*

C A P. XIX.

DE Murrhina, seu vino odore myrrhæ
condito, video Plinij damnatam opi-
nionem à Mercuriali lib. 5. variar. lect. c. 1.
Plinius enim lib. 14. c. 13. Plauti testimonio
fultus, existimabat lautissimum fuisse illud
vinum: Primum in Plinij sententiā argu-
mentum est, quod murrhina non fuit vi-
num, quia vtrumque apertè distingui;
Textus Plauti relatus à Plinio, & Gellius
lib. 10. cap. 23. Quæ ratio nimium levis est,
quis enim non videt Plinium hic, vt alibi
sæpè, vini vocabulo abuti, pro qualibet po-
tione, id quoque alijs authoribus frequen-
tissimum: Altera quoque ratio in Plinium

æquè debilis, qui sæpe dulcia vini nomine comprehendit, sed quod grauius est in eū non possum admittere cū scribitur, murrhinam esse potionem valde amaram, quia myrrha sit valde amara, malèque à Plinio positam inter dulcia vina, hocque Hæbreorum exemplo confirmat Mercurialis, quia pessimi illi Christo nostro saluatori cruci suffixo vinum myrrhatum obtulerunt, quod ex aliorum Euangelistarum historia apparet, potionem fuisse admodum horrendam & insuauem. Hoc quidem postremum facile concedimus, potionemque quandam fuisse olim murrhatam dictam, qua in sacris vterentur Ædiles, vt Festus ait, sed eam tamen toto genere diuersam à Murrhina inditio est, quod seorsim de vtraque egit festus, quique etiam cum Plinio, postremam, vinum appellat. Eam autem, etsi amara sit myrrha, nihilo tamē puto amariorem fuisse, quam græca vina, quæ, vt ait Cassiodorus, & alij multi, odoribus condiebantur aut marinis permutationibus insaporabantur. Aloë quoque annum amara; & ori ingrata? ea tamen cōdiuere vina veteres, vt & iri, pulegio, origano, cinamomo, croco & similibus, quorum historia apud Plinium lib. 14. cap. 20. Aristotelem 20. problem. 35. Plutarchum 6. symp.

6. symp. 7. & authores geopon. l. 7. Censeo igitur murrhinā diuersā, fuisse à murrhata potione, neq; aliud fuisse murrhinā, quam vinū conditū odore myrrhæ, vt ait Plinius, quę conditura fiebat aut iniecta in dolium feruescentis musti myrrha, aut cum vino saccata, quo modo Plinius aliquando anisum memorat, & amigdalas amaras: Marcellus quoque cymini non saccati meminit; in quam autem gratiam dicemus, amaras amigdalas cum vino saccatas, nisi vt peculiaris virtus, quæ in amaritudine amigdalæ cōsistit aduersus ebrietatem (de qua pulchra est apud Plutarchum historia 1. simpof. 6.) vino permixta, eius quoque vim retunderet, sicque immunes seruaret ab ebrietate. Idem de myrrha, cur non liceat suspicari, quæ & facultatibus similibus conuenit cum amigdalis, & potest suauitatem oris conciliare, & stomachi omniumque viscerum robur ac vires conseruare? maxime cum idem Plinius etiam myrrha vtatur ad arcendam ebrietatem lib. 30. cap. 15. vbi ait, *Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & in vino, quod bibetur inspersus securos præstabit à temulentia.* Vino autem mero abstinuissē Romanas mulieres patet ex historijs quas Plinius affert l. 14. c. 13. quarum primæ verba sunt talia *inueni-*

H

Ioan. Iac. Chiffletij,

mus inter exempla Egnatij Mecennij uxorem, quod vinum bibisset è dolio, interfectam fustè à marito eumque cedis à Romulo absolutum, vbi notandum, Plinium dicere vinum è dolio, id est, iam deferuefactum & defœcatum, non autem mustum, aut passum, aut similia, quæ propriè vina non sunt, vide Turnebum lib. i. aduers. cap. i. Quid sit è dolio. Non alia autem ratione mero abstinuisse Romanas mulieres puto, nisi quia ebrietatem faceret: hoc ergo periculum temulentia non fuisse in murrhina, argumento est, eius vsus ipsis concessus, tum quia dulcis potio, tum quia myrrhæ odore condita; nam si vinum ipsis interdictum fuisset propter libidinem, aut bibendi voluptatem curijs quoque negatæ non fuere aliæ portiones vino suauiores, & iucundiores, vt est passum & defrutum? Adde, quod mihi non sit verisimile, Plinium in huiusmodi studijs diligentissimum, Plautum, Varro- nem, Pollucem, Gellium, Festum, aliosque qui eius mentionem fecerunt adeo cæc- tijse, & vt sic dicam sic fuisse impudentes, vt si amara fuisset & insuavis potio mur- rhina, eam inter dulces reposuissent, & eas quidem familiarissimas Romanis mulieri- bus. Quod si hæc nostra opinio minus pro- betur, quia vinum hoc modo cōditum pa-

rum degeneret à natura meri vini, saltem mihi concedatur, si non vinum, at certè ipsum passum, quod erat ipsis licitum & concessum, aut simpliciter admissum pro potione, aut conditum myrrhæ odore, vè in illis potionum generibus haberet diuersitatem pro ratione condituræ, quæ sententia adhuc mihi videtur probabilior, quia Varro apud Nonium ait *passum murrhinum putatum aliquibus apud Plautum*, vt passum duplex sit, simplex quod omnibus notum, retinetque nomen suum, compositum seu conditum, odore myrrhæ, quod murrhina dicebatur. Cæterum non negauerim murrhina fuisse etiam vasa hoc nomine dicta antiquis, quæ fortassè intellexit Martialis quando lib. 5. epigr. 73. scripsit,

Aurea solus habes, murrhina solus habes,

Sed cum ait Martialis,

Si calidum potas, ardenti murrha falerno

Conuenit, & melior fit sapor ille mero.

Non est dubitandum intelligi hanc ipsam potionem Murrhinā, de qua nobis sermo est; si enim vas murrhinum intelligeretur, quomodo sapore mero faceret meliorem? nam licet Plinius dicat odorata esse murrhina vasa, non tamen verisimile est, tam facile transire in vina huiusmodi odorem, quod licet concedamus, pulchrior tamen

Ioan Iac. Chiffletij,

ratio quam attuli de myrrhæ odore, quasi velit dicere Martialis, falernum cum sit potentissimum, facileque caput petat, maximè cum sit calidum & vaporosum, debere myrrha condiri, cuius usu & sapor melior fieret mero, & ebrietatis vitaretur periculum.

Cur Medici Arabes in tradendis remedijs sæpè addiderint forte, aut fortasse.

C A P. XX.

A Vicenna l. 3. can. fen. 18. tr. 2. c. 12. in cura ulceris renum, *Et fortasse*, ait, *sufficiunt pilule de amylo cum syrupo violaceo*. Hunc locum instar sexcentorum talium attuli, quibus vocabulum illud, *fortasse* repetit, alijque Medici Arabes, ut nos doceant & instruant qua modestia præponenda sint remedia, quæ etsi ex artis præscripto & methodo sint instituta, in tanta tamè corporum varietate, plerumque fallunt, & cum certo præscribuntur sæpius ægrotantium quærelas, & artis contemptum adferunt. Græci paulo audacius, quanquam aliquando Hyppocrates dubitatiuè etiam auxilia descripserit, ut 6. Epid. comm. 2. t. 30. puto, ait, *si quis calida fomenta adhibuisset,*

utilitatem percepisset, sed & Aristoteles, & Theophrastus, sæpenumero eadem modestia vsurparunt, τὰ χαλῶς, & αὖ, vt Iul. Scaliger. apud Theophr. annotauit i. hist. plant. c. i. Idem Aristot. 2. rhetor. vbi mores senum, hoc est prudentum, confert cū Iuuenum moribus, in omni, ait, sermone res quas affirmant moderatione verborum aliqua temperant, qualia sunt aduerbia illa fortè, fortassè, quibus adiectis quasi eliditur & eleuatur assertio, ita anceps semper ac pendens eorum oratio est, nihil vt firmè securève polliceantur.

Vesontio; δούβις; Celtica vocabula: Nummus Galbæ: Chrysopolis.

C A P. XXI. & vltimum.

Maximæ Sequanorum nostræ obscurissimas esse origines omnes sciunt, quæque videantur cum ipsa antiquitate certare: De illa liceat mihi hæc paucula, nunc nunc exarata, nugis meis prioribus annectere. In epistola Iuliani Imperatoris, quam scripsit Maximo philosopho, *Vesontio*, vt tūm fuit, elegantissimè describitur, sed tamen vereor vt multi mecum non censeant, corruptè dici Βικεντία, cum Cæsari Imper. in i. comm. belli Gallici, dica-

Ioan. Iac. Chiffletij,

cur *Vesontio*: at vtri maior fides? nam & alij
authores in eodem vitio; Antonino Au-
gusto in itinerario, *Visontio*, interdum *Ve-
sontio* dicitur; Ammianus Marcellinus
modo *Besantionem*, modo *Sequanos Bisuntios*,
modo *Vesuntium* vocat; alij aliter: vnde re-
ctissimè dictum alias à Strabone adnotaui,
nomina barbara varias mutationes acci-
pere in authoribus; sed tamē apertissimus
error, in eadem epistola, de fluminis vo-
cabulo, quod urbem alluit, ac velut circi-
no circumfluit magna ex parte, dicitur
enim ibi $\Delta\alpha\nu\acute{o}\upsilon\beta\iota\varsigma$ pro $\Delta\acute{o}\upsilon\beta\iota\varsigma$; sic enim Pto-
lom. appellat, & manet idem, ferè nominis
huius character, vulgo *doux*. Radeuicus
Frisingensis in appendice ad Othonem
Frising. de rebus gestis Friderici, lib. i. c. 8.
malè *toubam* dixit: Cæsar maluit appellare
alduas dubim; variant tamen codices, in qui-
bus modo *alduas dalis*, modo *alduas dusius*,
modo *alduabis* legitur; Quid si legas *aldubis*,
vt illud, *al*, sit celticus articulus respondēs
vulgarī Gallico, *le*, quasi dicat pro *le doux*,
aldubis. Varro, qui in illis bellis Gallicis à
Cæsare descriptis interfuit, lib. 2. belli se-
quanici, apud Priscianum lib. 10. sic habet.

Deinde ubi pellicuit dubis leuis vnda saporis.

Nullō sensu, puto enim sic olim scriptum à
Varrone,

Deinde ubi pellicuit dubis lenis vnda sapor.
 Aqua enim dubis valde leuiter fluit, lenissimaque est, nec vlllo modo confragosa, cuius leni tractu miles otiosus potuit sopiri, de qua idem dici potest, quod de aqua nili Claudian⁹ in paneg. Mallij Theodori.

*Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus extat
 Vtilior, nullas confessus murmure vires.*

In re simili, fauet Ouidius, initio 3. fast.

*Dum sedet umbrose salices volucresque canoræ
 Fecerunt sumnos, & lene murmur aque.*

Sint hæc coniectanea in re dubia. Addit Iulianus πολίχιον δὲ νῦν ἔστι ἀνελλημενὸν &c. interpretres sic reddit, *est autem oppidulum nunc resectum*, non rectè melius, *oppidum*; Glossæ enim veteres sic habent, *oppidum*, πολίχιον, *vrbs æv, ciuitas πόλις*. At de vocabulorum antiquorum, qualia adhuc retinemus originibus pauca; Rectius sanè *chauldiane*, *collis Dianæ* latinè reddetur, quam, vt aliqui aliquando mihi voluerunt persuadere, *campus Dianæ*; Nam præterquã quod locus ille nullã imaginẽ refert cãpi, vtpote præaltus & in summo peracius, etiam addo, quod alias didici à Ioan. Chiffletio patre meo, *chaul*, vetus celticum verbum fuisse, pro colle; indicio est alter locus vrbi proximus vineis multis consitus, quem nostri adhuc *chaulmuse* vocant, hoc est, *collis Musarum*;

Joan. Iac. Chiffletij,

Campum Dianæ in vetere Roma non legi, (cuius emulam fuisse *Vesontionē* ex alijs monumentis intelligere est) collem *Dianæ* memini me legere. Mart. l. 7. ep. 72.

Esquilis domus est, domus est tibi colle Diana. Pauca etiā reperiemus vocabula Gallica, quæ à Latinis orta fuerint, incipientia à *C*, sequente vocali *A*, vel *C*, quæ eadem nō habeant *H*, post *C*: sic *carduus*, *chardon*; *carmen*, *charme*; *castellum*, *chasteau*; *caput*, *chef*; *cancer*, *chancre*; *carrus*, *charriot*; *carbo*, *charbon*; *caro*, *chair*; *campus*, *champ*; *canis*, *chien*; & sexcenta alia: Atque ut Latini sæpe *O* in *au* mutarunt, ut *olla*, *aula*; *oricula*, *auricula*. &c. sic veteres Celtæ pro *colle*, *chaul* reddiderunt; pro colle *Dianæ*, *chauldiane*; pro colle *Musarum*, *chaulmuse*; pro colle *Vulcani*, *chaulforgeron*; pro colle *Neptuni*, *chaulmarin*: Eadem ratione, alia etiam immutarunt, ut pro *charitum* luco *challuz*; pro *charitum* monte *charmont*; pro monte *Mercurij* siue *Hermetis*, *Monthermo*; pro monte *Apollini Delij*, *Montdelie*; & mille alia nomina, quæ adhuc à vulgo certa antiquitatis indicia retinentur.

De nummo autem illo *Galbæ* quod refert *Goltzius* *MVN. VISON TIVM.* magna apud me dubitatio, cui oppido municipali pertineat; nostra enim *Vesontio* sibi

vendicat illā memoriam; Visontium oppidum Hispaniæ Tarraconensis forsan reperet, vrbi nostræ fauet quod de Imperio fuerit iam à Iulio Cæsare; quod vindicis partes secuta in Neronem pro Galba, quod imperante Galba galliæ oppida multa donata fuere iure ciuitatis Romanorum, in queis verisimile est præcipuum fuisse nostrum: fauet Hispaniensi oppido vocabulum *Visontium*, quod Ptolom. lib. 2. geograph. cap. 6. vocat *οὐισόντιον*; & quod in Hispania Tarraconensi, quā diū rexit Galba; & quia tales nummi multi extant de alijs oppidis eiusdem tractus, de Gallicis pauci: asseram tamen nostrum, donec repetierint Tarraconenses; quod si repositū; illud vsque ad Rauim repetemus cum Aufonio, qui *scholam municipale* apud Vesuntionem fuisse olim monstrauit, in sua gratiarum actione ad Gratianum Imperat. pro Consulatu. De scholis municipalibus vide Capitolinum in Maximo iuniore.

Sed cur Chrysopolis dicta nostra Vesontio. An illud illi nomen tempore Constantini, qui è græcia illa nomina inuexit, dum eius mater Helena Vesuntionem celebrare cogitabat? An vt vulgo ferunt; vt fortasse non extra rem, arcus ille Triumphalis ad radices montis D. Stephani insi-

Ioan. Iac. Chiffletij,

gnis, auratus olim fuit, ex quo fortè nomē
vrbi? vt in Bosphoro Thracio Chryësora-
mus vicus extat etiamnum hodie, quem
P. Gyllius ideo vocatū asserit, quod olim
templum haberet tegulis inauratis tectū.
An illud nomen habuit à temporibus S. S.
Fereoli & Ferrucij, qui erāt Græci Athe-
nienſes, & eam à pulchritudine & amœni-
tate situs sic nominarunt? An quia totius
prouinciæ eſſet Metropolis, in eaque quic-
quid erat auri & pretioſi aſſeruatum fuiſſe
ſit ſuſpicandum? Quomodo nomē habuit
Chryſopolis Bithyniæ, vt refert Agricola
lib. i. de veteribus & nouis metallis. De
his & cæteris quæ ex coniectura retuli-
mus, & in poſterum referemus, vnicuique
quo modo libuerit ſentire, liberum eſto.

FINIS.

INDEX CAPITVM LIBRI

PRIMI.

- D**E Medicina & nonnullis Medicorum epithetis variorum authorū loci. Cap. 1. fol. 1. a
Quot modis & qua de causa veteres vina temperarent, eorumque vim minuerent. Cap. 2. 3. b
Fumus è lignis combustis varius, eius effectuum cause varia. Cap. 3. 5. b
Quid Ictus sanguinis, Ictus fulminis, Apoplexia etiam à sanguine. Cap. 4. 7. b
Connitia in Medicos unde nata, Celsi, Plinij, Tertulliani loci illustrati; item de honore Medicorum. Cap. 5. 8. b
Quid D. Hieronimus intellexit per vincula Hippocratis. Cap. 6. 11. b
Caliga veteribus Romanis & Grecis raro usitata, & quando: Quid fasciæ, & λαμπάδιον. Cap. 7. 12. a.
Quid venterrasus; fructus Fullonius apud Plautum Gallam bibere apud Luciliū. Cap. 8. 13. b
Quid vox imperantes, in L. Medicus D. de operis libertorum. Cap. 9. 15. b
Quid Hyssopus in sacris scripturis, contra Leuiniū Lemnium. Cap. 10. 16. b
Quid Aspera herba, Agrestis herba, Ciceronis & Columelæ loci corriguntur: Agrisis quid sit. Cap. 11. 17. b

Index Capitum. Lib. 1.

*Quid oleum gremiale Marcello: Quid cabralis
resina Celio. Cap. 12. 19.a*

Quid Ruta & Pulegiū Ciceroni. Cap. 13. 20.a

*De morte Scudilonis, Ammiani textus emenda-
tur. Cap. 14. 20.b*

*Quid Petronio, Supercilium: Plinio infectus; quid
καλλιβλέφαρα. Cap. 15. 22.a*

Quid vinū pingue apud authores. Cap. 16. 22.b

*De Loro vomitorio apud Scribonium Largum.
Cap. 17. 23.a*

*De diuisione artium. Platonis locus expressus,
Quedam in Fabio, Apuleio, & Galeno correctā.
Cap. 18. 23.b*

*Plinius de Hyosciāmo: Aconitum & Cicutam esse
synonima: Horatij locus de cicutis. Cap. 19.
26.a*

*Arbores fœlices & infœlices quæ, & quomodo eas
Homerus appellauit. Cap. 20. 28.b*

*Quid corona ex sertula campana Dioscoridi.
Cap. 21. & vltimum. 30.a*

INDEX CAPITVM LIBRI
SECVNDI.

- Q**uinam Archiatri & Exarchiatri, Cassiodori
textus emendatur. Cap. 1. 31. a
- Vinum nouum & vetus quomodo intelligantur;
vina mollia. Cap. 2. 33. a
- Quid vua, vua caniculata apud Marcellum.
Cap. 3. 35. a
- De Mariscis: Iuuenalis locus explicatur. Cap. 4.
35. b.
- De Cæpis, Allijs, & Malicorio: Plinius aliquot
locis emendatur & expenditur. Cap. 5. 36. b
- De usu florum Cardiacorum: reprobatur sententia
frismelice Medici: Dioscoridis locus explicatur.
Cap. 6. 38. a
- Quid Corona Ægyptia, Hyberna, Seruica, Serilla.
Cap. 7. 38. b
- De Pure & simplici medicamento: Galeni loci. Ius
duplex apud Horatium. Cap. 8. 40. a
- De scabie cordis, & regio morbo: Prudentius ex-
plicatur. Quid scabies in venis Ætio: & de
Pilulis Alexandri. Cap. 9. 41. a
- De antiquorum Tabulis Eburneis, Citreis, Bu-
xeis: Persius explicatur: Cicero emendatur.
Cap. 10. 43. a
- Somnus de prandio: Meridiari: ἐνδιάσει: Quid de
die: Quid de nocte. Cap. 11. 44. a

Index Capitum. Lib. 2.

<i>De flagrorum generibus, variorum authorum loci.</i>	
Cap. 12.	45. b
<i>Quid aquarum mutationes : Alliatum apud Plautum.</i>	
Cap. 13.	47. a
<i>De Ira: Homerilocus à Virgilio imitatus : Quid sit mascula bilis apud Persium, splendida bilis apud Horat.</i>	
Cap. 14.	48. b
<i>Abortus pro fœtu mortuo in utero : Ercima, pecus, partus, infans, Plinij textus correctus.</i>	
Cap. 15.	50. a.
<i>Petronij aurea sententia de poëtis explicatur.</i>	
Cap. 16.	51. b
<i>De Balsamo, & Bitumine Iudaico: Taciti, Plinij, & Auerroidis, loci.</i>	
Cap. 17.	52. a
<i>Meditatio mortis, quid apud Senecam : Poculum aureum apud Plinium.</i>	
Cap. 18.	54. b
<i>De Murrhina & Murrhata potione antiquorum.</i>	
Cap. 19.	56. a
<i>Cur Medici Arabes in tradendis remedijs sepe addiderint (fortè, aut fortassè.)</i>	
Cap. 20.	58. b
<i>Vesontio : Soußis : Celtica vocabula : Nummus Galbae: Chrysopolis.</i>	
Cap. vltimum.	59. a

Chifflet, Jean-Jacques,

De Daedalmatum Libri duo priores

Paris 1611

Med.g. 97

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10084120-4